60 kr

SUNNE-BYGDA

Årgång 27 ÅRSSKRIFT FÖR SUNNE HEMBYGDSFÖRENING År 2018

Amanda och Olivia

Selma Lagerlöfs minnesrum

Julmarknad

Midsommar på hembygdsgården

Pepparkakshus i Askersbygården

Brasafton i Askersbygården

Innehåll

5 Ordföranden har ordet
Tomas Berglund

6 Planerade arrangemang 2018
Styrelsen

7 Hembygdsföreningens kassör
Lotta Neckman

8 Året som gått
Birgitha, Therese och Lena

12 Eremiten i Östlyan
Bertil Larsson

14 När Gammelgrevinnan fick en "hovurmakare"
Kjell Göthe

16 Nathan Hedin
Ur Värmlands Folkblad den 18 mars 1940

18 Liten Sunnekrönika
Hans-Ulrich Gyllenberg

22 En hyllning till Rottneros Park
Kjell Göthe

26 Kommunalkontoret på Leran
Olle Söderberg

28 Sunne Ljud- och Bildarkiv
Lena Eriksson och Ann-Marie Gottfridsson

29 Klättebo semesterhem
Albin Hildén

32 Sy-Mari
Kjell Göthe

34 Fanny Strandell
Ulf Dahlberg

38 Ett människoöde i Gjutaregården
Olle Gustafsson

40 Transporter
Ulf Dahlberg

43 Vår egen hustomte
Styrelsen

43 Konstnären Bror Lander
Styrelsen

Kraftkarlen Tass-Lars
Han hette Lars Henriksson och härstammade från Östmark. Han var gift med Hulda f. Olsson och blev bosatt i Nystuga i Långnäs, Gräsmark. Detta är en av alla bilder som finns i vårt bildarkiv i Anneforsskolan på hembygdsgården och på Internet vlh.kulturhotell.se.

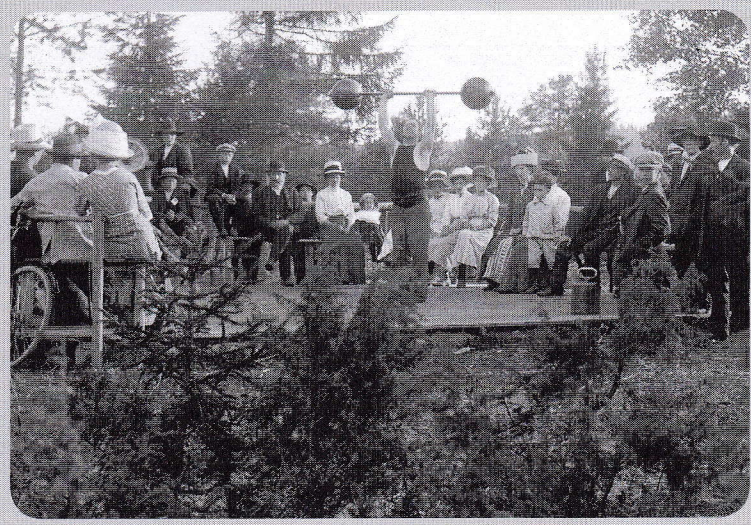

Välkommen till Bildarkivet

Vi finns på bottenvåningen i Anneforsskolan
Vi har ca 50 000 bilder som vi kan hjälpa dig att söka fram ur vår databas på Internet
Öppet: måndag–fredag 10.00–14.00
Telefon: 0565-101 20, e-post: bildarkivet.sunne@telia.com
www.hembygd.se/sunne

Omslaget
Utsikt över Sunne, **Bror Lander, olja på duk. Bilden är beskuren.** Läs mer om Bror Lander på sidan 43.

Välkommen som medlem i Sunne Hembygdsförening

Avgift, enskild medlem ..... 135 kr
Familj ..... 210 kr
Företag ..... 260 kr

Som medlem får du

- Medlemstidningen Sunne-Bygda
- Reducerad hyreskostnad, lika med medlemsavgiften, för Askersbygården
- Hemlig resa för medlemmarna 2018

Sunne Hembygdsförening

Hembygdsvägen 7
686 31 Sunne
tel: 0565-101 20
Bankgiro 5144-7704

www.hembygd.se/sunne
bildarkivet.sunne@telia.com

Manusstopp för nästa Sunne-Bygda är 10 december 2018

Redaktion och annonsförsäljning

Ansvarig utgivare: Tomas Berglund
Redaktör: Birgitha Libert
Redaktion: Lena Eriksson
Kerstin Meric
Birgitha Libert
Annonsförsäljning: Cecilia Hörnsten

Grafisk form: KM IDÉ
Kjell Sundström

Sunne-Bygda ISSN 1650-0237

Styrelsen 2017

Ordf. Tomas Berglund 070-600 21 70
Vice. ordf. Arne Persson 076-777 40 96
Kassör Lotta Neckman 070-542 38 04
Sekreterare Birgitha Libert 0730-93 12 37

Ledamöter

Marcus Magnusson 070-571 33 55
Anna-Greta Wallroth 0565-103 15
Kerstin Meric 070-939 43 68

Suppleanter

Cecilia Hörnsten 076-366 18 74
Therese Stenmark 070-336 65 98
Asta Einarsson 076-307 67 17

Revisorer

Göte Oregren 0565-147 75
Ingvar Bengtsson 0565-921 45

Revisorssuppleanter

Hans Gullström 0565-127 70
Torsten Johansson 0565-108 93

Valberedning

Lena Eriksson s. k. 0730-53 93 46
Ann-Marie Gottfridsson 070-361 64 12
Bror Bergfeldt 0730-45 36 55

Registrering av gåvor

Bildarkivet 0565-101 20

Arkivet på Anneforsskolan

Öppet måndag– fredag 10–14 ..... 0565-101 20

Bokning av Askersbygården

Lotta Neckman 070-542 38 04

MEDDELA OSS ADRESSÄNDRING!
Sunne Hembygdsförening
Hembygdsvägen 7
686 31 SUNNE
tel: 0565-101 20
e-post: bildarkivet.sunne@telia.com

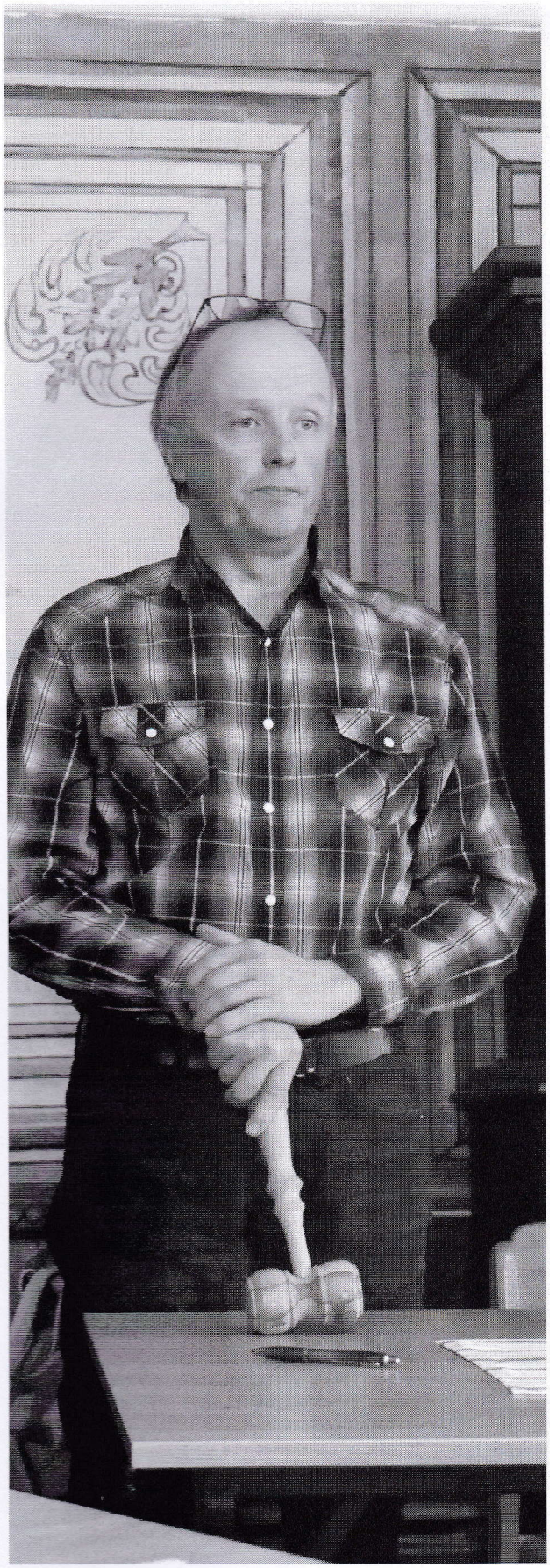

Ordförande har ordet

ETT ÅR HAR NU GÅTT med många arbetsinsatser, vi ser nu att det börjar att bli ordning i alla hus och rum så vi nu kan visa många fler alster från Tingsgården – gåvor från allmänheten som legat i dvala.

Fryksdalsgårdens Räksmörgås, vår egen räksmörgås, hade premiär på valborgsmässoafton, detta blev en succé. Nu kunde vi bestämma att räksmörgåsen skulle serveras under sommaren under kaféverksamheten som vi hade tre dagar i veckan, detta blev också en fullträff efter mycket slit med att få ihop folk till serveringen. Många besökare kom för att köpa räksmörgås och kaffe. Som en följd av detta hade vi många visningar av hembygdsgårdens alla byggnader och föremål.

En nytillverkad grind och trappa till handikappingången vid östra sidan blev tillverkad, detta sparade många steg för nävgrötsgänget. Mycket bra. Ny dörr snickrades till soldattorpet som tidigare varit igenspikad då dörren var obrukbar.

Vävartorpet, soldattorpet och skvaltkvarn har oljats in och fått en fin patina. Hembygdsföreningens saker och ting som varit utspridda runt om i kommunen har nu hämtats och placerats ut i hembygdsgården. Den förnämliga vapensamlingen är under planering.

Hos Ulf Petterson på Björkefors Gård är många föremål och inventarier fortfarande kvar, men vi planerar under året att försöka hitta lämpliga platser till dessa på hembygdsgården. Slutligen ett stort Tack till alla som har engagerat sig och arbetat under året.

Tomas Berglund

Planerade arrangemang 2018

Lördag 17 mars 11.00
Släktforskningens Dag.

Söndag 25 mars 15.00
Årsmöte i Askersbygården.

Stickkafé tisdagar 11.00
Ojämna veckor med start vecka 7.
Ta med ditt handarbete så dricker vi kaffe och strir!

Måndag 30 april 17.00
Valborgsmässofirande. Sång av Sunne Manskör.
Vårtalare. Kaffeservering från kl. 17.00.
Majbrasan tänds 19.15.

Fredag 22 juni Midsommarfirande
13.00 Vi klär midsommarstången vid Anneforsskolan. Ta med blommor! Alla barn får låna varsin flagga och gå med i processionen till Askersbygården.
15.00 Midsommarstången reses till musik av Sunnlåt och Sunne Folkdansare. Dans och lek kring midsommarstången. Lotteri. Lanthandeln öppen. Servering av midsommarbakelse och kaffe, varm korv. Svensk Handel bjuder alla barn med krans i håret på glass. Folkdräktsklädda bjuds på kaffe.

Nävgrötskvällar med underhållning
Onsdagar kl 18.00 4/7, 11/7, 18/7, 25/7, 1/8.

Kulturveckan i Sunne 5–12 augusti
Spelmansstämma lördag 12 augusti.

Medlemsresan i Augusti

Stickkafé
Tisdagar ojämna veckor i oktober och november.

Oktober
Bildvisning, se kommande annons.

November
Arkivens Dag, lördag 10 november.
Brasafton, se annons i Sunnenytt.

December
Julmarknad och luciafirande.

Gåvor

Ett stort och varmt tack till alla som skänkt gåvor till hembygdsföreningen under 2017
Styrelsen

Hembygdsföreningens Årsmöte

Söndag 25 mars 15.00 i Askersbygården

Välkomna

Kulturveckan i Sunne

5–12 AUGUSTI
Selma Lagerlöfs Litteraturpris 2018
Prisceremoni lördagen den 11 augusti

BERÄTTARAFTNAR
SELMALAGERLÖF
KYRKOKONSERTER
TEATEROCHFILM
KULTURVANDRINGAR
SPELMANSSTÄMMA
FÖRFATTARSAMTAL
JAZZKONSTPOESI

www.kulturveckanisunne.se
InfoPoint 0565 164 00

Lotta Neckman

JAG ÄR KASSÖR i Sunne hembygdsförening fram till årsmötet 2018. Att jag hamnade i Sunne var nog slumpen, eller ödet. Vi, min dåvarande sambo och jag, letade 2009 efter en gård och tittade på många i valda delar av Sverige. Vi hittade inte någon gård som var passande förrän Stefan Karlsson på Fastighetsbyrån berättade att de fått in en gård som ännu inte var utannonserad. Han trodde den skulle passa oss och det hade han verkligen rätt i. Vi slog till direkt, fast vi inte varit inne i mangårdsbyggnaden, utan bara sett gårdsbilden och marken omkring gården.

SÅ GICK DET till när vi blev med gården Hedarna efter Silverforsvägen i Bäckalund. Det ena gav det andra och plötsligt var jag kassör i Stiftelsen Granhyddans vänner – som bildades för att rädda Granhyddan i Bäckalund från att eldas upp eller åtminstone hamna i totalt förfall.

PÅ GRANHYDDAN träffade jag Cecilia Hörnsten som också är med i nuvarande styrelse och som då bodde i Arnstorp. Hon föreslog att vi skulle hjälpa till att bilda en ny styrelse i Sunne hembygdsförening, eftersom dåvarande styrelse var en interimsstyrelse. Jag var skeptisk och tänkte att det måste i så fall vara suppleant jag skulle ställa upp som, men plötsligt hade jag tackat ja som ledamot till kassörssysslan i två år.

DET MESTA HAR gått som vi tänkt oss under de här två åren förutom några små störningar utifrån som vi inte har brytt oss så mycket om. Det var lite om mig och nu hoppas jag att den som tar över kassörsuppdraget efter mig, får en lika trevlig och lärorik tid som jag fick.

BERGQVIST
GUMMIVERKSTAD AB SUNNE 0565-71 14 35
Industrigatan 9, 686 30 SUNNE

däck och fälgar
till allt som rullar

sunne grossisten
Företags- och Föreningsleverantören i Fryksdalen

Kontorsmateriel – Emballage – Torkpapper
Dricka – Konfektyr – Snabbmat

Norrgårdsgatan 9 A
686 35 SUNNE
Tel. 0565-100 87

www.sunnegrossisten.com

Under ledning av Bernt Jansson sjöng Sunne Manskör in våren.

Året som gått

BIRGITHA, THERESE OCH LENA. FOTO: LENA ERIKSSON OCH KJELL SUNDSTRÖM.

Underhåll

Askersbygården. Storstädning och inspektion av fönstren i samband med fönsterputsning. Planterat blommor, margeriter och lobelia ute och pelargoner inne. Ny trappa och grind snickrades till västra sidan nybygget. Städning av köket i källaren, här skulle våra räksmörgåsar tillagas. Lagning av fönster, tvätt och målning och utplacering av bord och skåp. Huvudentréns lampor lagades, målades och monterades. Målning av bänkarna vid huvudentrén. Gamla heltäckningsmattan utanför kontoret togs bort och trägolvet under såpskurades. Amanda Schelin och Olivia Weinberg, arbetade hos oss som sommarpraktikanter och deltog i många av sysslorna. Kommunens röjarlag har röjt sly kring området. Bakningen har Therese Stenmark Jansson och Anna-Greta Wallroth stått för under året. Askersbygården har under året varit uthyrd till bröllop, dop och kalas. **Vandrarhemmet.** Grovrengöring av alla våtutrymmen i Nybo logi och Nybo kök, målning av innertak och dörrfoder, lagning och inköp av duschhandtag och slangar, arbetet blev slutfört med gott resultat. Från början var planeringen att byta ut alla golvmattor i våtutrymmena! Vi har installerat en ny restaurangdiskmaskin i Nybo kök.

Kôven. Här tänker vi placera klocksamlingen för utställning och visning. Samlingen var tidigare deponerad på Brogården men hämtades tillbaka till hembygdsgården i juni. **Pigkammaren** städades, skåp med glasdörrar hämtades från Björkefors för placering i pigkammaren inför hattutställning under Kulturveckan. **Vedboden** har städats och föremålen sorterats, även ett nytt lås har monterats. **Lanthandeln.** Fönsterrenovering på andra våningen, kittning och målning med linoljefärg. **Pålsbyboden.** På första våningen byte av sex smårutor i fönster och målning med linoljefärg.

Östlyan, Sven Nilssons koja

Kojan är en gåva från *Föreningen Gamla Bruket i Munkfors*. Byggnaden är en replika av Sven Nilssons ursprungliga koja, *Östlyan*, som stod på skogen norr om Annefors. Den här byggdes till Lars Lerins utställning på Laxholmen i Munkfors. Med hjälp av TK-frakt transporterades den till hembygdsgården. Kojan är i delar och har tillfälligt placerats under tak i Pålsbyboden. Till våren skall den få en särskild plats på hembygdsgården. På sidan 12 kan du läsa Bertil Larssons artikel, *Eremiten i Östlyan*, där han berättar om sina möten med Sven Nilsson.

August Pehrssons fotoateljé. En av de många utställningarna på Kollsbergs hembygdsgård.

Selma Lagerlöfs minnesrum

Lena Eriksson, Stöpafors, har deponerat sin farmors fina ripsmattor i rummet. Belysning har förbättrats genom inköp av en äldre empirelampa. Minnesrummet visades bland annat under Kulturveckan i Sunne, då hade vi även en hattutställning i pigkammaren.

Vävartorp

Byggnaden är nu inredd för vävning och undervisning. Inez Assk visade olika vävtekniker varje onsdag under hela sommaren.

Räksmörgås och nävgröt

Vid Valborgsmässofirandet introducerade vi hembygdsföreningens egen räksmörgås – den blev en dundersuccé. Kaféverksamheten serverade räksmörgås och hembakat bröd under tre dagar i veckan i juli och första veckan i augusti, god tillströmning av besökare och försäljningen var god. Många tillresta kom för att prova räksmörgåsen

och för att få en guidad visning av hembygdsgården med alla byggnader. Detta var en lyckad satsning för att locka besökare. Nävgrötskvällarna var också mycket lyckade med många besökare, sång och musik i strålande sommarväder. Till nävgröten serverade vi vår egen lingonsylt, kokt på våra egna lingon.

Midsommarfirande

Med Sunne Folkdanslag, sång, musik och ringlekar. Midsommarbakelse och hembakat bröd serverades på dansbanan. Barn med kransar i håret och flaggor i hand fick glass i lanthandeln. Fanbärare var Göran Ehnerstål.

Fryksdalsgårdens Räksmörgås.

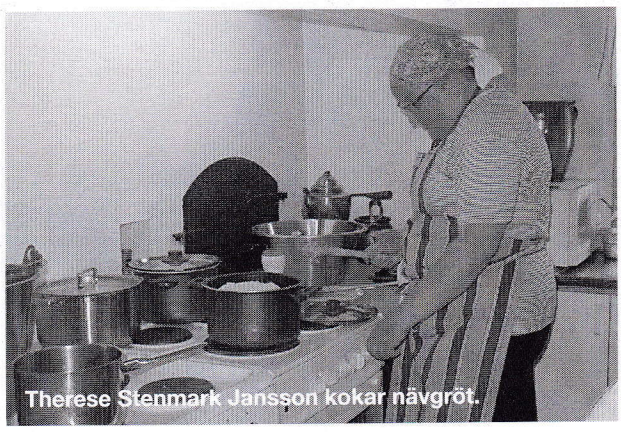

Therese Stenmark Jansson kokar nävgröt.

forts.

Ella Ramström, Sunnes Lucia 2017, kröntes i kyrkan av Sunne hembygdsförening. Foto: Stina Ramström.

Medlemsresan

Resan anordnas varje år för dem som arbetat under året. I år gick resan till Kollsberg, Fryksände hembygdsförenings hembygdsgård. Där fick vi visningar och guidningar i alla byggnader, utställningar och hur de arbetar. Besöket avslutades med en god bit mat och kaffe med bakelse som dessert. Mycket givande och trevligt att få en insyn i deras verksamhet.

Julmarknad

På hela hembygdsgården fanns många utställare. Vi serverade risgrynsgröt och skinksmörgås, glögg, kaffe och hembakat bröd. En vacker dag med sol och snöfall som kom dagen och natten innan. Mycket folk och mycket trevligt.

Lucia

I kyrkan krönte hembygdsföreningen Sunnes Lucia, Ella Ramström, med halskedja. I väntan på Lucias besök i Askersbygården, underhölls vi av Sunnlåt. När hon anlänt med sina tärnor sjöng de vackra julsånger. Därefter bjöds alla på skinksmörgås och varm choklad.

Servering av Fryksdalsgårdens Räksmörgås.

Nävgrötskväll med Quiz.

Försäljning på Julmarknaden..

Ripsmattor.

Hattutställning i Pigkammaren.

Spelmansstämma.

Sunne Folkdansare.

Inez Assk i vävstolen.

På Julmarknaden var kommersen god.

Eremiten i Östlyan

Bertil Larsson, Östanbjörke i september 2007

Eremiten, så kallades han, mannen som bodde ensam i en egenhändigt byggd koja på skogen norr om Annefors. Det gick vilda rykten om eremiten. En del sa, att han var en farlig man, som hade gevär och sköt skarpt efter alla, som kom för nära hans koja. Andra sa, att han var en mördare, som höll sig undan polis och rättvisa. Ingen visste vad som var sant och ingen kände honom. Man var lite rädd för honom. Själv uppträdde han som ett skyggt djur och gömde sig om han kom åt.

JAG TRÄFFADE EREMITEN vid två tillfällen. Första gången var en klar och kall vinterdag, när jag var ute på en skotertur på skogen mot Annefors. Jag hade stannat till i en skogsglänta i närheten av Annefors, huggit ved och gjort upp eld. Jag satt där och värme mig, när det kom fram en helt främmande man ur skogen. Han åkte skidor och hade följt mitt skoterspår. Han hälsade lite buttert, tittade lite skyggt och misstänksamt på mig, sa något om, att det var gott, att jag hade eld. Han spände av sig skidorna, bröt lite granris och satte sig bredvid mig vid elden. Jag betraktade honom lite i smyg och något inom mig sa, detta är eremiten. Jag frågade:

– Vill du ha kaffe och smörgås?

– Nej, jag ska inte äta upp maten för dig, svarade han.

– Jag har så det räcker för oss båda, sa jag. Så tog jag fram min termos och mina smörgåsar och bjöd honom. Han åt med väldigt god aptit.

Värmen från elden och maten gjorde, att han tinade upp både kroppsligt och själsligt och han började prata. Plötsligt sa han:

– Jag beundrar dig. Jag såg väl lite frågande ut, så han fortsatte:

– Du har med dig såg och yxa, du kan göra eld och klarar dig ensam här i skogen och så har du snöskoter, en sådan som jag har tänkt skaffa mig. Du lever ett bra liv. Jag tyckte nu, att han var så pass tillgänglig, att jag kunde börja fråga vem han var. Så jag frågade:

– Du bor kanske här vid Annefors?

– Nej, jag bor längre uppåt skogen, sa han.

– Är det du som bor ensam i kojan? frågade jag. Jag fick en blick, som jag inte riktigt kunde tyda.

– Det är jag, men jag bor inte ensam, jag har Jesus med mig.

– Det var intressant för jag lever också tillsammans med Jesus, sa jag. Så fortsatte han:

– Men du förstår, Jesus är inte som prästerna säger. Nu kom det något i hans blick, som sa mig, att jag skulle byta samtalsämne. Men han fortsatte:

– Felet med mig är, att jag blivit så besviken på människor. Så reste han på sig, tog min yxa och gick en bit bort. Jag satt där och betraktade honom, när han med vana rörelser och vant handlag högg ved. Jag tänkte på vad han hade sagt:

> Jag har blivit så besviken på människor och Jesus är inte som prästerna säger. Jag har nu i hela mitt liv trott på Jesus, en tro som jag också ibland torgför. Men jag vet också, att jag gjort människor besvikna, därför att mitt sätt att vara som medmänniska ibland sänt felaktiga signaler om hur Jesus är.

Nu hann jag inte längre i mina funderingar, för nu kom han med ett fång ved och lade på elden, som flammade upp och värmde skönt.

Han var nu som förvandlad, all misstänksamhet var borta och han utstrålade tillgivenhet och harmoni. Han satte sig tillrätta på granrisbädden och så sa han:

– Nu gör vi så, att när du får lust att åka vidare så bara åker du iväg. Jag tänker inte gå först härifrån. Jag frågade honom:

– Varför har du blivit så besviken på människor?

– Jag ska berätta för dig, sa han.

– Jag heter Sven Nilsson, det är det inte så många som vet. Jag är från Västra Acksjön i Molkom. Min mor dog i TBC, när jag var åtta år, min far dog åtta år senare. När min far dog, bad jag till Jesus, att far skulle få leva, men han hörde inte min bön. Jag har två bröder, en äldre som heter Nils och en yngre som heter Hugo. Det blev osämja mellan oss, Nils förtryckte mig till den grad. Jag hatade honom, så jag planerade att mörda honom. Jag tillverkade en träklubba med långa spikar, som jag skulle använda för att slå ihjäl honom med. Men när planen skulle sättas i verket svek modet mig. När Sven berättade om det här, fick han något i sin blick, som skrämde mig.

– I stället för att slå ihjäl Nils så bestämde jag mig för att rymma från Acksjön och aldrig mer komma tillbaka dit. Jag tog min moped och bara åkte. Vart det bar spelade ingen roll bara jag kom bort från detta ställe och mina bröder. Detta var på vintern, jag trodde jag skulle frysa ihjäl, men hellre det än att bo kvar vid

Acksjön. Omsider hamnade jag någonstans mellan Fredriksberg och Ludvika på en skogsarbetarförläggning. Där stannade jag en tid, bodde i de trakterna ett par år och arbetade i skogen. Där blev jag bekant med Fridolf Pettersson, som var där på timmerkörning. Han lovade mig att få bygga en koja på hans skogsmark norr om Annefors, där det tidigare funnits en kolarkoja. På våren var vi tillsammans där och såg platsen. Jag upplevde direkt, att här trivdes jag, här ville jag bo resten av mitt liv. Till en början bättrade jag på den gamla förfallna kolarkojan, så jag hade tak över huvudet under tiden som jag byggde en större koja. Jag timrade av stående timmer med mossa till tätning, klädde den utvändigt med björknäver, murade en spismur och lade på torvtak. Jag döpte den till Östlyan. Den har varit min bostad i snart 30 år nu, berättade Sven.

– Jag är inte så frisk längre, så antagligen kommer jag att sluta mina dagar här i kojan. Men varifrån kommer du? undrade han.

– Jag bor i Östanbjörke.

– Åh, då har du lång väg hem, då ska jag inte uppehålla dig längre, sa han.

Vinterdagen är kort och med tanke på att jag hade cirka 1,5 mil hem, tog jag adjö av Sven och tackade honom för en intressant samvaro, startade skotern och begav mig hemåt. Sven spände på sina skidor och stakade mot Östlyan.

Andra gången jag träffade Sven var en mörk vinterkväll. Jag skulle med min lastbil sanda vägen mellan Annefors och Skräppvålen. Det rådde blixthalka, vägen var helt oframkomlig. När jag kört en bit in på vägen såg jag i strålkastarskenet en man stå och vifta med armarna. Jag kände igen honom, det var eremiten Sven. Jag körde fram till honom, gick ur och hälsade. Då sa han:

– Gud välsigne dig att du kommer.

Bertil Larsson vid Östlyan. Lägg märke till den lilla väderkvarnen till vänster i bilden. Sven hade flera sådana utsmyckningar vid Östlyan. Foto: Siv Larsson 1997.

Jag bad till Jesus, att han skulle hjälpa mig och så kommer du.

Sven hade en trehjulig moped, som han klätt in med presenning och vindruta, så han hade skydd för väder och vind. Nu var Sven på hemväg till Östlyan. Strax norr om Annefors hade han i mörker och halka kört av vägen och ner i en ravin. Jag hjälpte honom med att få upp mopeden på vägen och frågade om han mindes, när vi satt vid elden vid Annefors.

– Å det var du, det visste jag inte. Kom och hälsa på mig i kojan någon dag, så får jag bjuda dig på kaffe. Jag lovade Sven detta, men det blev aldrig så.

Svens hälsa försämrades och han blev inlagd på Karlstads Lasarett för operation. Han hamnade sedan på Bergskogs vårdhem, men trivdes aldrig där. När det blev känt, att eremiten var på Bergskog, begav sig dåliga människor till Östlyan, bröt upp kojdörren, stal hans gevär och annat som kunde ha något värde. Till och med hans säng tog de. När Sven fick veta detta tappade han livslusten, han hade ingenting, att leva för längre. Den 11 september 1997 tog han sitt liv på Bergskogs vårdhem. Ett märkligt och tragiskt levnadsöde var avslutat.

Östlyan finns fortfarande kvar men den förfaller mer och mer. Platsen som Sven Nilsson har vårdat och skapat hemkänsla kring har av dåliga människor skändats och skövlats på jakt efter något av värde. Till och med skylten *Östlyans Enskilda Bank* över Svens utedass, som vittnade om Svens humor, har stulits. Uppfattningar om värde och livskvalitet är olika!

Jag vallfärdar ofta till Östlyan. När jag står där och ser vad dåliga människor har förstört, instämmer jag med vad Sven sa, "Jag blir så besviken på människor". Och när jag gläntar på den trasiga kojdörren och lutar mig in och ser rummet, där Sven levde tillsammans med Jesus i 30 år, minns jag vad han sa: "Jesus är inte som prästerna säger." Ägde Sven en speciell relation i sitt umgänge med Jesus, finns det en dimension av tro, som jag inte känner? Den frågan förblir obesvarad.

Artikeln ur *Sunne-Bygda* 2011

Apertins herrgård avfotograferad ur *Slott och herresäten i Sverige*, utgiven 1968.

När Gammelgrevinnan fick en "hovurmakare"

Kjell Göthe

FRYKSDALEN HADE FÖRR ovanligt många klockmakare. Det är anmärkningsvärt att så många klockmakare arbetat samtidigt inom ett så begränsat område som Fryksdalen, noterade redan folklivsskildraren Nathan Hedin. Han kom därför att fördjupa sig i ämnet och berätta om några av dessa otroligt skickliga hantverkare.

PIONJÄRERNA var födda redan i mitten av 1700-talet och i många släkter kom yrket sedan att gå vidare i upp till fem generationer. De flesta tvingades ge upp mot slutet av 1800-talet, när de förlorade en ojämn kamp mot billigare importvaror. Fast lika högt värderade som fryksdalsuren blev dessa förstås aldrig!

INOM socknarna Sunne och Västra Ämtervik fanns det flest klockmakare, på den senare orten var de anmärkningsvärt många. Men ingen av dem kunde dock mäta sig med den berömde Johan Tinglöf i Ekshärad. De flesta hade egen gård att sköta och fick ägna sig åt klockmakeriet på fritiden. Flera av dessa hann ändå med att tillverka omkring 200 klockor under sin livstid.

HUR KOM DET SIG då att just Fryksdalen hade så många framstående klocktillverkare? Ja, om du frågar på bygden, vilket jag har gjort, kommer svaret snabbt:

– Jo därför att vi är skapta så kluriga …

Och visst, det ligger mycket i det. Vem kunde då i någon mån mäta sig med Tinglöf? I efterforskningar har jag stött på bland annat "Sillsnarten", ett original som vandrade runt bland gårdarna och försörjde sig på att laga klockor och Nils Andersson i Sälsjön i Gräsmark, som var en tusenkonstnär och klockmäster. Olof Friman i Västra Ämtervik ansågs skicklig, liksom Lars Olsson i Vitsand. En annan tusenkonstnär, Nils Bergström i Tobyn, blev på sin ålders höst också berömd urmakare. Tilläggas bör att klockmakaren som regel inte befattade sig med klockfodret utan levererade urverket. Fodret beställdes hos bysnickaren och fick ofta en graciös utformning.

Störste klockmästaren

Några ord om Johan Tinglöf, som av de flesta betraktades som den störste. Han var född 1751 och dog 1812, ett geni vilket styrks av att han påstods vara trollkunnig,

så imponerad var omgivningen av hans klockor. Tinglöf ägnade sig dessutom åt formgivning och var tidigt ute med detta, det gjorde att hans klockor blev rariteter. 500 klockor sägs han ha gjort under sina aktiva dagar, nästan alla kunder blev nöjda. Men när han fick uppdraget att tillverka tornuret i Ekshärads kyrka lyckades han mindre väl. Det ville inte gå riktigt som det skulle och definitivt gällde detta sedan mästaren gått ur tiden.

DET HETTE PÅ BYGDEN att orsaken egentligen var att beställaren varit för snål, så det blev ingen bra affär för Tinglöf. Dessutom följde tvist om priset och detta retade Tinglöf, som lät undslippa sig:

– Så länge jag lever skall klockan gå, men när jag dör skall hon ståndа.

Och det var precis det som hände. Det tunga lodet lossnade och for med ett brak ned i vapenhuset utan att någon människa dessbättre kom till skada.

Hovurmakare på Apertin

Nu till berättelsen om hur det gick till när klockmakaren Jon Jönsson Sönre Sättra i Lekvattnet blev hovurmakare hos "Gammelgrevinnan på Apertin".

Grevinnan Sara Catharina Löwenhielm (född 1767 och död 1826) styrde sitt gods med järnhand och var inte lätt att ha att göra med, enligt sägnerna. Om henne diktade Gustaf Fröding:

> Dä var inga roskull te vare
> i tjänst hos grevinnan på Gampertin.
> Ho trätta, ho var som en mare.

DENNA DAG, när jag tar er med till det anrika godset, var Gammelgrevinnan på ett miserabelt humör. Hon hade ett speciellt agg till tiggare, som ofta kom för det rådde bistra tider. Nyss hade en anlänt. Det var en liten försynt gubbe i grå, sliten vadmalsjacka, knäbyxor, svarta långstrumpor och lågskor gjorda av näver. På huvudet bar han en trindluva. Han hade kommit in "köksvägen" utan att knacka, hälsat "god dag" till pigorna och satt sig på en pall.

GAMMELGREVINNAN kommer strax därpå till köksregionen, som om hon känt på sig vad som hänt, får syn på den lille mannen och ilsknar till:

– Se en tiggargubbe, här har ni inget att göra, gå er väg, utbrister hon vresigt. Gubben svarar sävligt:

– Men grevinnan har ju skickat efter mig för att laga klockan.

– Är ni urmakaren?

Gubben bejakar detta och då gör Gammelgrevinnan helt om så fort värdigheten tillåter och försvinner från köket.

En klok vän

Hon återvänder till biblioteket där en vän som är på besök väntar.

– Tänka sig, här har jag skrivit till en berömd urmakare uppe i Fryksdalen att komma och se över en salongsklocka som ingen annan klarat att laga och så kommer hit en vanlig tiggargubbe!

Den besökande vännen tycks vara klok och svarar att om nu ändå ingen rått på klockan, så kan det ju inte vara någon större risk med att låta gubben försöka återställa den. Gammelgrevinnan fick sannerligen inte anledning att ångra att hon följde vännens råd, ty när gubben var färdig med sitt så gick klockan igen. Och han sade:

– Ja, nu kan grevinnan sätta klocka håcke ho vill utta vägga eller inna vägga, för gången svarar jag så liten och grå och tiggarlik jag är.

Så gick det till när Apertin fick en hovurmakare. Och vad jag förstått går klockan ännu i denna dag!

Klockan på väggen i mitt arbetsrum har i alla fall hängt på en herrgård i Fryksdalen, men om den är tillverkad där är ovisst för den har alltid kallats för "Amerikaklockan".

Källa: Nathan Hedins bok *Fryksdalsprofiler*, Wahlström & Widstrand/
Åhlén & Åkerlunds Tryckeri 1945,
sägner och lite fantasi.

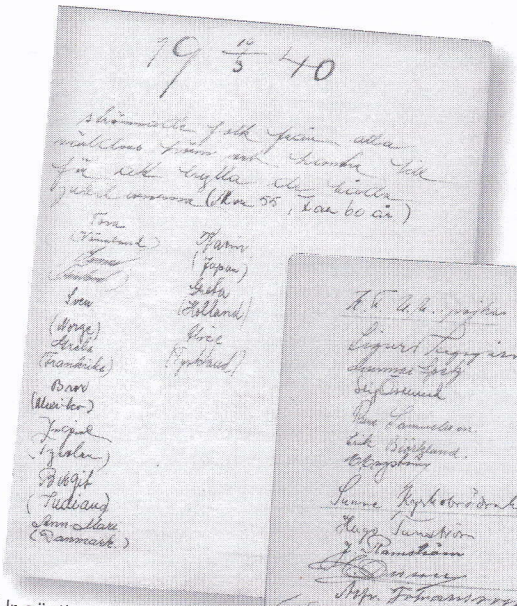

Ur gästboken 19 maj 1940.

Anna och Nathan Hedin.

Nathan Hedin med delar av sin stora samling.

Nathan Hedin

Ur *Värmlands Folkblad* den 18 mars 1940

NATHAN HEDIN är född i Norra Råda den 19 mars 1880, där hans fader Per Fredrik Hedin var handlare och skomakarmästare. Efter examen vid Karlskoga praktiska skola och Bröderna Påhlmans handelsinstitut i Stockholm hade Hedin kontorsanställning i Stockholm under åren 1904–1910 och drev därefter egen affär i Rottneros till 1925. Sin affärsverksamhet flyttade han samma år över till Sunne, där han sedan alltjämt verkat.

I SUNNE sockens kommunalfullmäktige blev Hedin ledamot redan 1919 och dess ordförande 1920. Pensionsstyrelsens ombud har han varit sedan 1916, och han är vidare vice ordförande i Sunne sjukstugas direktion och ledamot i styrelsen för Sunne skolor för yrkesutövning.

DEN UPPSKATTNING Nathan Hedin har rönt för sitt arbete inom köpmännens organisationer, markeras främst av ledamotskapet i styrelsen för Värmlands Köpmannaförbund sedan 1930 och ordförandeskapet i samma förbund under tiden 1927–1939. Han är därjämte styrelseledamot i Sveriges Köpmannaförbund och dess köpmannainstitut, ledamot av Karlstads handelskammares opinionsnämnd, samt tillhör styrelsen för AB Hakon Swenson och Sveriges köpmannaförbunds pensionskassa. Förbundets förtjänsttecken fick han 1930 och blev riddare av Vasaorden 1937.

SINA KÄNDA INSATSER till hembygdsrörelsens fromma har Hedin gjort som styrelseledamot i Värmlands hemslöjd, Värmlands hembygdsförbund och Värmlands museum, och han är en av stiftarna av Sunne hembygdsförening, vars ordförande han är sedan 1936. Han fungerar även som riksantikvariens ombud för norra Fryksdalen. Han har vidare utövat en rätt omfattande skriftställarverksamhet. Han har sålunda utgivit, *Allmogeurmakeriet i Värmland*, *Från Lussemorron till Knutkväll* och *Lanthandelns historia i Värmland*, varjämte han författat en mängd uppsatser i olika tidningar och tidskrifter. Hedin är även en gärna hörd föreläsare och har bland annat låtit radiolyssnarna vid flertaliga tillfällen få ta del av sin levande framställningskonst.

STYRELSEUPPDRAG i Värmlands KFUM och ordförandeskap i Sunne KFUM och ombudsuppdrag vid allmänna kyrkomöten fullständiga slutligen en mångkunnig, flitig och mångbetrodd värmlännings verksamhetsprogram.

NATHAN HEDIN I SUNNE fyller i morgon tisdag sextio år. Inför sitt jubileum har herr Hedin för *Värmlands Folkblad* gjort följande vackra och i bästa mening positivt syftande uttalande om hembygden:

> Hembygdenskärleken får inte vara en känslosak bara utan bygga på stämningsvärden, då förflyktigas den alltför lätt. Den skall ha sin rot i kunskap om den hembygd jag älskar att kalla min, och som jag med stolthet nämner när jag är bland främlingar. Men det får aldrig bli en död kunskap, som bara rör sig med årtal och siffror från tider som gått, utan en kunskap som matas med vad som dagligen sker inför våra ögon, med allt det, som tillsammans skapar bygdens historia.
>
> Jag skall inte bara på en allmänbildningstävlan finna en glädje i att kunna besvara frågan vilken är Värmlands djupaste sjö, eller varför Gettjärnsklättens flora är sydsvenskt yppig medan Tossebergsklättens är kargt enformig, eller vilket år Sundsvikssågen byggdes eller när Fryksdalsbanan blev till eller var ungefär i Fryksdalen 60:de breddgraden går fram eller vad är det för underlig fisk, som Fryken har gemensamt med Ladoga eller varför lärkan inte häckar i Lekvattnet.
>
> Har jag ögon och öron öppna för det rika liv som pulserar runt omkring min by och bygd och gör mig möda att registrera och i minnet bevara och vad jag sålunda iakttar, så skapar jag ett kapitel levande kunskap, som är oändligt mycket för mer än den man kan få i böcker.
>
> Jag erinrar mig kanske, att i min ungdom var fiskmåsen en sällsynt gäst utmed Fryken och att tofsvipan och storspoven var okända. Jag drar mig till minnes, att rådjuret brett ut sig här på de sista 30 åren och att sothönan är ny som häckfågel i Fryken.
>
> Kanske kan man säga årtalet när gräsänder fingo häcka i fred innanför Sundsviksbryggan eller när jag första gången såg svanar i sundet. När den första bilen kom kan Bil-Ola berätta för mig, ifall jag inte minns det själv, och jag bör inte försumma att teckna mig till hur Sunne fick vattenledning.

Liten Sunnekrönika

Hans-Ulrich Gyllenberg

JAG HADE redan varit här 1964, 1969, 1978, men 1980 blev början av en ny trofasthet. Min mor och jag hade efter två veckor på Gotland beslutat oss tillbringa två veckor i Sunne. Vi bodde på övervåningen av bilverkstaden som *Bröderna Bergström* hade på Badhusgatan. Tapeten i sängkammaren hade två färger, röd och svart, och slingrande former. Man nästan svimmade när man tittade på den.

FRÅN GOTLAND hade jag med mig två stenhårda plankor som jag fann nära några raukar. Min plan var att såga till dem till frukostbrickor till min väninnas familj, men ingen såg ville bita på träet. På samma gata upptäckte jag några hus längre söderut, en möbelrenoverare med namnet Bosse Belfrage. Han trodde att han kunde fixa det. Nästa dag var brickorna klara och jag fick betala en struntsumma. Verkstaden låg på en innergård, som bildades av ett bageri och *Nils Svenssons Cykel- och Smidesverkstad*, som nu var Konrad Larssons auktionshall. Denna plats blev min dagliga miljö under de följande tre åren, varje semester – tre månader per år. Bosse hade tidigare ägt Hotell Nilsson. Jag fick bo hos Bosse på Allégatan och på Örtjärnshöjden en mil söder om Lekvattnet. Efter sex veckor pratade jag någorlunda svenska men med stockholmsk brytning, då Bosse var uppvuxen i Stockholm. Vi besökte även hans mor i Stockholm.

EN GÅNG tog jag med mig en liten cirkelsåg till Bosse. Sågen hade jag köpt på skolan i Tyskland där jag arbetade. Ett år senare fick jag hämta tillbaka sågen – den ägdes av kommunen och inte av lärarkollegan som hade sålt den till mig!

KONRADS auktioner var en upplevelse för sig med korv och bröd och kaffe. Jag köpte nästan ingenting men bara att lyssna och uppleva auktioner var en upplevelse. Hela miljön är nu borta. Där är seniorboendet Salla och en parkering för Åkes El som tog över bagerilokalerna.

NÄR JAG 2015 flyttade till Sunne fanns en liknande miljö på en gata längre österut. Där är det än så länge Birgitha Liberts möbelrenovering, inredd i de tidigare lokalerna för *Bäcklins Motorsågsservice* på Järnvägsgatan, och med sin egen parkering utanför. Efter att jag blivit någorlunda bekant med Birgitha, fick jag ställa min cykel hos henne under de två veckor som mina Tysklandsveckor brukade ta. Birgitha är nu tvungen att flytta sin veksamhet när Lars-Erik Hedlund tänker bygga ett hyreshus på Järnvägsgatan.

FÖRÄNDRINGEN som sker är den från en by med många olika existensformer till en mer schematiserad. Det multifunktionella ersätts av det monofunktionella. Vägarna blir längre. Birgitha kommer att flytta ut till Lerans Såg nära Sunne Sommarland. Att cykla dit med en varm pizza på pakethållaren ter sig näst intill omöjligt. Det får bli avokadosallad i framtiden. Det monofunktionella är förknippat med en utarmning av former i varje kvarter. Sunne får stadskaraktär i vissa kvarter och kontrasterna blir påfallande.

BAKOM TINGSHUSET bor familjen Nilsson, vars liv jag varit delaktig i sedan 1984. Några år fick jag segla Unos *Toppe* på Fryken. Utanför hans billackering fick jag riva glasfiber-

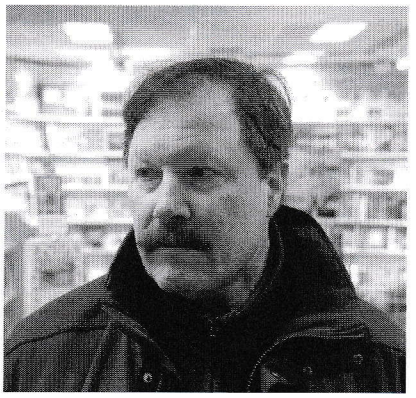

Hans-Ulrich Gyllenberg. Foto: Peter Fernlöf.

plasten av prostgårdens kanadensare, för att i Unos garage återställa den till originalskick, så att den såg ut som när Göran Tunström var grabb. Kanadensaren har hittat tillbaka hem till prostgården sedan två år tillbaka. Det är tre funktioner vänskap, friluftsliv och historia på en yta av en kvadratkilometer.

TINGSHUSETS öde är rent av skrämmande. Den är nu möbellager för kommunen till en hyra av en knapp miljon per år. När idén om ett konserthus i Sunne dök upp i början av 2000-talet utvecklade jag ett koncept, där gräsmattan framför tingshuset blev konsertsal med tingshuset som förvaltning, garderob och övningsrum (modellen finns i kommunens arkiv). Tingshusets föregångare Tingsgården är efter försäljningen borta ur folks minnen. En konsertsal blir kanske åter aktuell efter Sunne centrums förtätande, efter att Lecabs skyskrapa byggts på Hotell Nilsson-tomten, efter norra bron och påföljande utveckling av nordöstra industriområdet. Allt detta går hand i hand, det är bara skalan som ändras.

Konrad Larssons auktionhall fanns i f.d. *Nils Svenssons Cykel- & Smidesverkstad*. Foto: Ulf Dahlberg.

Bröderna Bergströms Bilverkstad. Foto: Ulf Dahlberg.

Sunne
Tillbaka till framtiden

I Sunne finns en sällsynt idérikedom som gör platsen till en av de mest företagsamma i hela Sverige. Kom hit och upplev!

Sunne kommun
Kvarngatan 4, 686 80 Sunne
Tel 0565–160 00, kommun@sunne.se
sunne.se, facebook.com/sunnekommun

SUNNE | VÄRMLAND

Sunne församling
tel. 0565-68 85 50
www.svenskakyrkan.se/sunne

Kyrkoherde Hans Viktor Krolovitsch
tel. 0733-66 13 65
Svenska kyrkan

SAMUELSONS MÅLERI & Dekor AB
073 378 73 56
ALVÄGEN 5, 686 35 SUNNE

Carlssons Rör
i Sunne AB

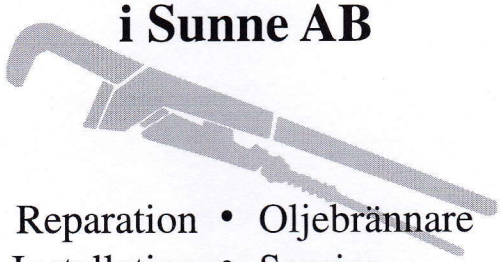

Reparation • Oljebrännare
Installation • Service
Vatten • Värme
Pannor • Avlopp

Sörgårdsgatan 6
686 35 SUNNE

☎ 0565-311 19, 070-573 39 59

Sunne Logi B&B

Boendeanläggningen vid Sunne hembygdsgård har för ett år sedan ändrat karaktär från att vara vandrarhem till Bed & Breakfast och erbjuder nu rum med bäddade sängar och frukostbuffé. Grillplats och uteservering finns vid vår matsal.

Anläggningen drivs av AB Lewa i Vildmarken. Företaget har sedan 1998 erbjudit olika events och naturnära aktiviteter och har under femton år också varit verksam under Rally Sweden med events vid olika specialsträckor.

Nytt för i år är att vid Sunne Logi B & B erbjuds events, konferenser och olika privata arrangemang som förläggs vid Sunne hembygdsgård och på boendeanläggningen. Under sommarhalvåret kommer vi att öppna ett kvällscafé med enklare måltider.

Ägare och manager Leif Eriksson Wallin
sunnelogi@gmail.com
0565-107 88, 076-102 23 33
www.sunnelogi.se

Sunne Logi B&B
www.sunnelogi.se

En hyllning till Rottneros Park – Fryksdalens pärla

Text och foto: Kjell Göthe

Paradvyn över Rottneros empireslott. Huvudbyggnaden har inte så mycket med Selma Lagerlöfs Ekeby att göra för *Gösta Berlings saga* skrevs redan 1891 och majorskan Samzelius residens brann ner till grunden 1929. Kvar blev bara en hink med Värmlandskorv och ett fåtal möbler, som hann bäras ut.

SENAST jag passerade Rottneros stannade jag till och besökte parken tillsammans med mina trogna följeslagerskor hustru Kerstin och hunden Molly. Det var sensommar och länge sedan sist. Men jag blir lika betagen varje gång. Vilken fantastisk park med sin till synes oändliga blomsterprakt och rika växtlighet och så alla berömda skulpturer som smälter så väl in i sin omgivning. Och efter alla år lever den fortfarande ett aktivt liv och förnyar sig, ja parken är Fryksdalens pärla framför andra.

DEN ÄR ÖPPEN för alla till en billig entréavgift och bjuder dessutom på en rad aktiviteter i parken eller i dess omedelbara närhet. Han visste vad han gjorde när han satsade på detta, visionären och Rottneros vd Svante Påhlson och han samlade precis de rätta medarbetarna runt sig för att kunna förverkliga en dröm!

FRAMFÖR empireslottet, huvudbyggnaden, blir jag alltid stående hänförd. Den har förvisso inte så mycket med Selma Lagerlöfs Ekeby att göra. För *Gösta Berlings saga* skrevs redan 1891 och det residens där majorskan bodde är därför sedan länge borta. Det brann ner 1929, kvar blev endast en hink med Värmlandskorv och lite möbler som hann bäras ut. År 1932 stod ett nytt färdigt, pampigt och elegant och med en storslagen utsikt över Fryken. Jämfört med det nya slottet bör det gamla beskrivas som en empireherrgård, som var ganska anspråkslös.

FRÅN MITT VÄRMLAND har jag många fina minnen och de från Rottneros är svårslagna. Jag är uppväxt på Sanna herrgård utanför Karlstad, men sommartid var jag mycket hos farfar och farmor på Stöpafors herrgård. Mamma och pappa och övrig släkt hade förstås vänner på andra herrgårdar, förutom Rottneros var det Öjervik, Kyrkebyn, Vitsand och Apertins herrgård, för att nämna några. Tillställningarna på Rottneros stod dock alltid i en klass för sig, vare sig det var barnkalas med mycket godis, eller bal för vuxna. Tant Greta och farbror Svante kunde konsten att ta hand om sina gäster, liten som stor, vare sig det var vanligt eller fint folk.

Ett fynd i bokhyllan

I min bokhylla, med en del arvegods, hittade jag en skildring om Rottneros och i boken låg några brev om en ståtlig fest och en bordsvisa som sjöngs vid majoren och majorskan Svante Påhlsons middag den 16 maj 1952, som firades till den tidigare ägaren Hampus Edward Montgomerys ära, det var då hundra år sedan han föddes, men också därför att Svante Påhlson hade fyllt sjuttio år. Festen hölls på Stadshotellet i Karlstad och många från när och fjärran var inbjudna, bland dem var min mamma och pappa. Bordsvisan som sjöngs var skriven av Valdemar Dahlgren, rektor och grundare av Ingesunds Musikhögskola, kompositör, musiker och en känd kulturpersonlighet. Men det var få som visste det runt bordet för han hade undertecknat visan med bara V. D.

INNAN BERÄTTELSEN går vidare, några fakta i korthet. Som många herrgårdar och bruk i Värmland omnämns Rottneros redan på medeltiden i skrifterna. År 1853 köpte Gustaf Adolf Wall herrgården, bruket och markerna. Han hade börjat med två tomma händer, men bar på en dröm att kunna utveckla Rottneros och det och många andra affärer genomförde han med stor framgång. Han köpte upp ett antal stora egendomar i Sverige och när han stod på toppen ställde han till och med frågan till regeringen: Vad kostar det att köpa Finland? Strax därpå kom kraschen för honom plötsligt och oväntat och den skakade om hela Sverige.

BERGSINGENJÖREN Hampus Edward Montgomery inköper Rottneros Bruk år 1882 för 300 000 riksdaler och satsar framåt och lyckas väl, men så dör han plötsligt, det var hjärtat som inte orkade längre. Efter hans död bildar sterbhuset ett familjebolag, AB Rottneros Bruk och Svante Påhlson, född 1882 i Ringarum och död 1959, gift med Greta Montgomery, utses 1918 till bolagets disponent. Han lämnar sin militära karriär och visar sig bli ett lyckokast för Rottneros, Fryksdalen, ja för hela Sverige. Nu tas en ny strategi fram, utvecklingen går uppåt, t.ex. trämassefabriken blir på kort tid landets största. När vinsterna ökar kraftfullt beslutar sig Svante Påhlson för att satsa en del av dessa på att göra något stort av Rottneros Park. Och därmed åter till festen och bordsvisan.

DEN UNIKA bordsvisan är lång, 15 verser noga räknat. Så vi får väl utgå ifrån att man här och där gjorde pauser för att smaka på ädel dryck, vilket säkerligen förbättrade sångförmågan och inlevelsen hos sällskapet.

Visans inledning:

Vi har fått ett bjudningsbrev,
där vårt ädla värdfolk skrev,
att en sekelminnesfest de ville giva,
och försann den ärans man,
gamle brukspatronen, kan
väl förtjäna att så vackert hyllad bliva.

Och vi sa', när vi det såg:
"Heder åt en sådan måg,
som ett annat ålderstal haft skäl att skriva,
då han nyss i denna vår
lagt tillrygga sjutti år
under solens mer och mera gyllne skiva."

Som kadett han på Karlberg
redan är en man av färg,
och i Västerbotten sen han avancerar.
Sitt beväringskompani
han med pli och energi
och de skönas livtropp taktfast exercerar.

Och så blev det GCI!
Ädla sångmö, stå oss bi
att besjunga vad där under kursen hände!
Han sågs hänga i ett rep,
kär och dyster. Man begrep,
att det kunde ta en högst bedrövlig ände.

Men då tittade han ner,
och hans sorgsna öga ser
att hon varmt och trösterikt på honom blickar.
"Är det sanning? Är det så?"
tänkte han och glädjen då
honom fortare än fort i golvet skickar.

Sedan har han lyckats stort,
men den bästa vinst han gjort
var den värmlandsflickan där på institutet,
och hon gjorde själv det rön
att uti den långa kön
kom den bäste friarn ändå fram på slutet.

Fotnot: GCI som nämns i visan heter numera GIH, Gymnasik- och idrottshögskolan. Svante Påhlson utbildade sig till officer vid Karlberg, gick GCI och studerade även estetiska ämnen vid Kungliga Konsthögskolan.

forts.

Några versrader till:

Rottneros hans position
som en väldig brukspatron
bygger upp på sågar, kilowatt och massa,
och som tydligt vi kan se,
var det ingen dum idé
och på intet sätt till skada för hans kassa.

.....

Sen han murat upp sitt slott,
fick han årligen mer bråtт
med att göra om dess gamla environger.
Där är redan mycket gjort,
skönt, beundransvärt och stort,
men det blir nog omgjort ännu många
gånger.

.....

Sagans Ekeby är stort,
Rottneros dess herre gjort
till en rik motsvarighet i verkligheten.
Vad en vilja, stark och god,
värmd av hjärtats glada mod,
verkar, bär i sig ett stänk av evigheten.

.....

Denna visan den var lång,
men nu sluta vi vår sång
med ett leve för värdinnan och för värden.
Ja, de leve, som de stå
två för en och en för två!
Lycka alltjämt troget följe dem på färden!

Major Svante Påhlson. ©Fryksdalens gille.

Rottneros Park med sin blomsterprakt och rikliga växtlighet och alla berömda skulpturer som smälter in i omgivningen är Fryksdalens pärla.

Källor: *Rottneros, ett bildalbum* med förord av Henrik Cornell och Nathan Hedin, Bonniers förlag 1959, som anses vara en klassiker.
Drömmen om Rottneros Park, Anneli Johansson, Lars Jakob Jakobsson, Förlag Jacobmedia, Ramströms Tryckeri 2011.
Material från Göthes familjearkiv.

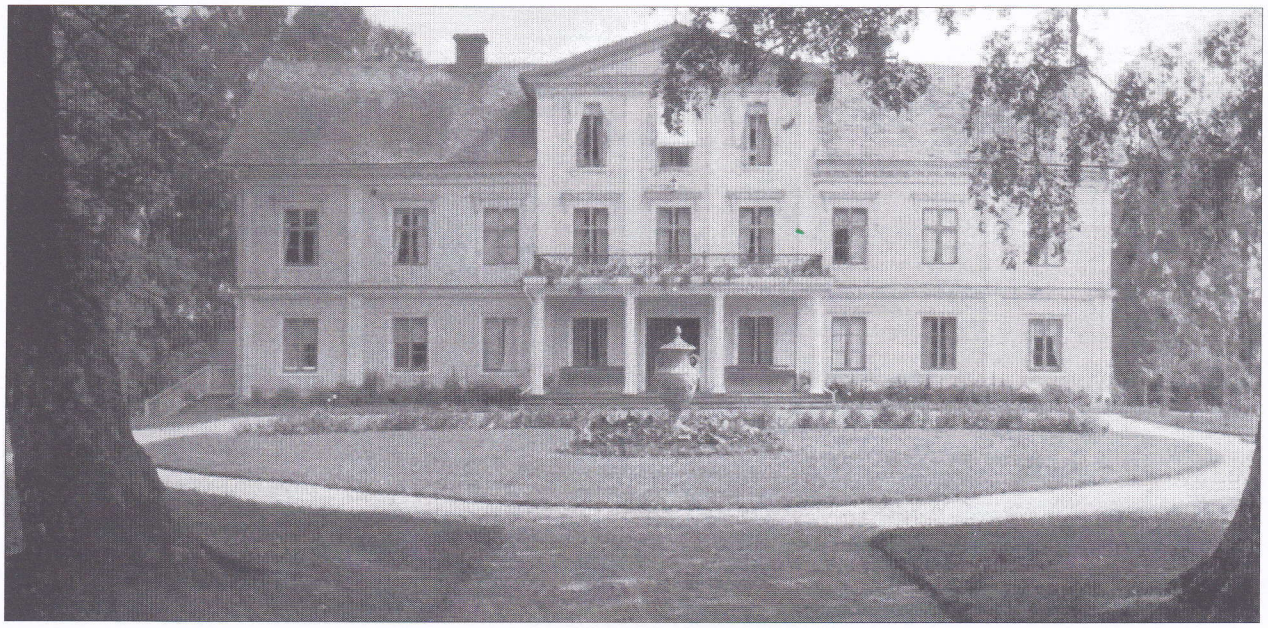

Ekeby i *Gösta Berlins saga*, den ursprungliga herrgårdsbyggnaden på Rottneros brann ner till grunden 1929.

Rottneros Bruk på 1800-talet.

Vitskummande vatten låter regnbågen dansa i Carl Milles skönhetsvärld.

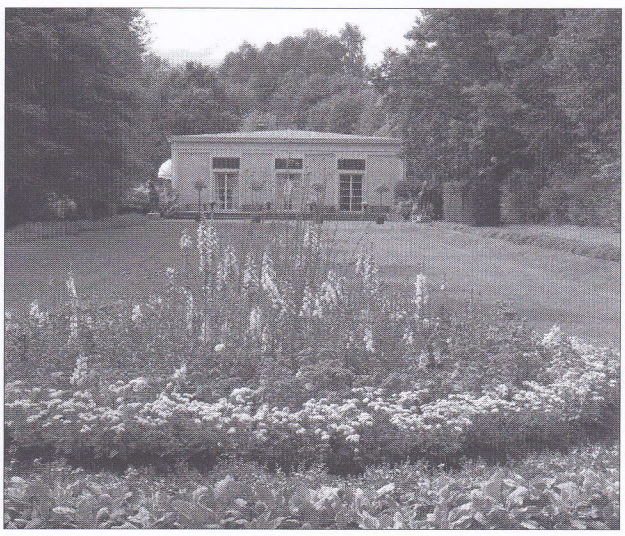

Rottneroshallen byggdes 1959 efter ritningar av arkitekten Göran Lindell.

SUNNE KOMMUN

SUNNE | VÄRMLAND

KOMMUNALKONTORET PÅ LERAN

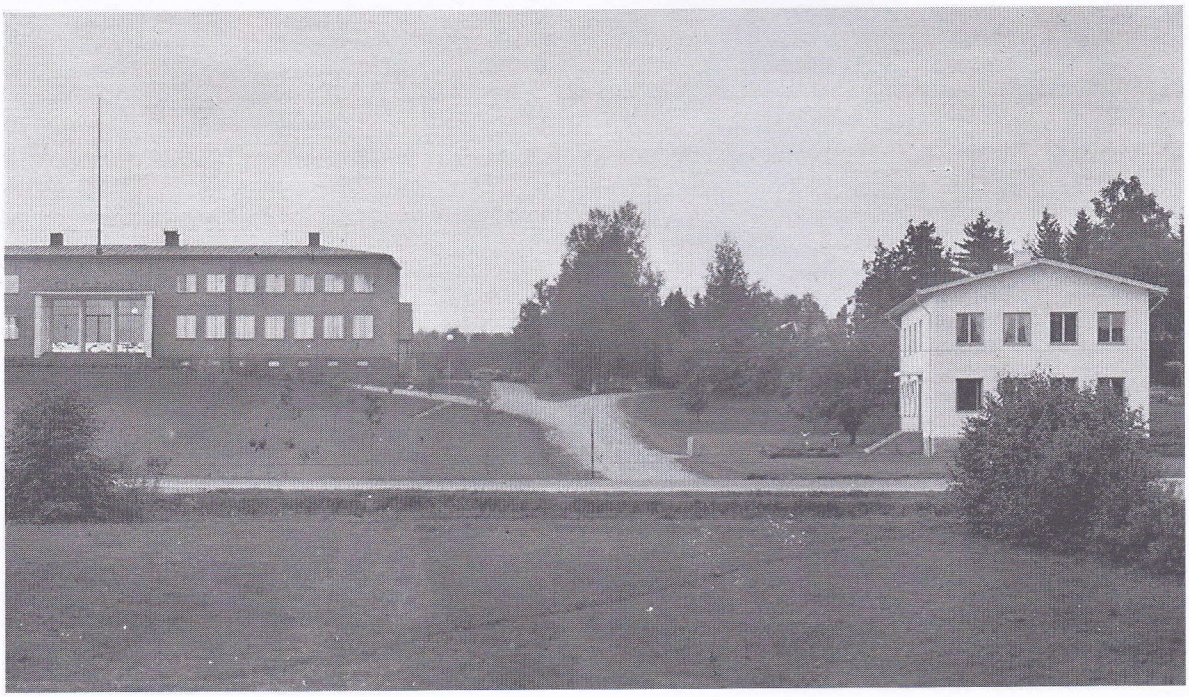

Kommunalkontoret på Leran

Olle Söderberg, kommunalstyrelsens f.d. ordförande

Foto: B. Göransson, Karlstad.

SUNNE landskommun/socken beslutade år 1938 om centraliserad ekonomisk kommunförvaltning från och med 1 januari 1939. Frågan om byggande av ett kommunalkontor kom in i bilden. Kommunalfullmäktige beslutade 1940 att avsätta 5 000 kr till en byggnadsfond för ändamålet. Åren 1941 och 1942 tillfördes fonden ytterligare skattemedel. År 1941 påbörjades byggande på en tomt som avstyckades från mark tillhörig kommunalnämndens ordförande Gustaf Björkman strax norr och nedanför det år 1939 nyuppförda tingshuset på Leran.

DEN FÖRSTA OKTOBER 1942 stod kommunalkontoret inflyttningsklart. Byggnaden inrymde i bottenplanet expeditionslokal med sammanträdesrum för fullmäktige och nämnder. Övervåningen inrymde tjänstebostad för kommunalkamreren Fred Ödman. Källarutrymmena upptogs av arkiv, pannrum för vedeldning, tvättstuga med torkrum, mat- och rotfruktskällare, skyddsrum samt garage som under åren 1943–1948 fungerade som brandstation för Lerans brandförsvarsenhet.

DEN FÖRSTA JANUARI 1952 sammanlades Sunne, Västra Ämterviks och Östra Ämterviks kommuner till en kommun benämnd Stora Sunne kommun. Därvid uppstod behov av att utöka lokalerna på Leran. År 1955 påbörjades tillbyggnaden. Den hade ritats av kommunalingenjören Anders Gure i Torsby, i form av en vinkelbyggnad som i bottenplanet omfattade fyra kontorsrum och ett tekök. Två rum användes som socialvårdsbyrå, ett rum som barnavårdsbyrå och ett rum för kommunalnämndens ordförande. Våningsplanet en trappa upp bestod av två bostadslägenheter. Den ena om två rum, kök och badrum som först beboddes av barnavårdsassistenten Anny Hansson och den andra om ett rum, kokvrå och badrum som först beboddes av vaktmästaren Oskar Edström. Tillbygget som uppfördes av byggnadsfirman Gustav och Gunnar Nilsson i Sunne kostade 129 600 kronor.

I JANUARI 1963 sammanlades Stora Sunne kommun med Sunne köping till Sunne vidgade köping. Administrationen samlades till kommunalkontoret på Leran varvid samtliga lägenheter på andra våningen gjordes om till kontor. År 1967 gjordes en tillbyggnad ritad av kommunalingenjören Per Viking. Den byggdes i egen regi under ledning av kommunens byggnadsverkmästare Sven Fredriksson. Tillbyggnaden gjordes som en vinkelbyggnad med källarplan och en våning i markplanet. Tillbyggnaden utfördes i ett avvikande fasadmaterial i form av grått mexitegel och innehöll sju kontorsrum, arkiv och väntrum för socialkontorets räkning. I källarplanet byggdes en fönsterlös sessionssal, arkiv samt kaffe- och lunchrum. Senare försågs lunchrummet med dörr och trappa upp mot trädgården. Våren 1978 utökades Byggnadsavdelningen med ett antal nya tjänster och flyttade till före detta polishuset, Kvarngatan 6.

VID HALVÅRSSKIFTET 1994 flyttade kansli, ekonomi och personalavdelningarna till nya lokaler i det ombyggda gamla Sparbankshuset, Kvarngatan 4. Kvarvarande avdelningar såsom Socialnämndens administration, Individ- och familjeomsorgen samt Ungdomsenheten flyttade i maj 1995 till administrationslokaler i det nybyggda servicehuset i kvarteret Salla.

SLUTET på den kommunala epoken skrevs den 1 juli 1996 då fastigheten Leran 3:71 såldes till Herta Hedlund i Helgeby för en köpesumma av 715 000 kronor.

Sunne Ljud- och Bildarkiv

Lena Eriksson och Ann-Marie Gottfridsson

EN HEL DEL nyheter har hänt hos oss på Bildarkivet under året som gått. Vi är jätteglada för detta. Det nya Sofieprogrammet har fungerat bra, en hel del nya funktioner är det, men man lär sig allteftersom.

VI HAR ÄVEN denna sommar haft skolelever, två tjejer, Amanda och Olivia. De har hjälpt till med olika arbetsuppgifter såsom ogräsrensning, städning, fönsterputsning och förberedelser inför hembygdsföreningens stora midsommarfirande. Vi hade öppet hus en dag under Kulturveckan i Sunne första veckan i augusti och visade bildarkivet och skolsalen för intresserade. Detta skötte Ann-Marie och Berit.

ARKIVENS DAG lördagen den 11 november hade vi öppet. En del nya ansikten dök upp vilket är jätteroligt. Vi visade bland annat filmen *Sunne Då – för länge sen*, som omfattar åren 1910–1970. Filmen var mycket uppskattad.

EN GLÄDJANDE nyhet som tillkommit under året är, att vi äntligen fått en *Facebooksida* där vi nu kan lägga ut våra bilder och göra lite reklam, kostnadsfritt. Nästa stora nyhet är att vår stora samling bilder nu ligger ute på Internet och är på så sätt sökbara för var och en. Önskar man få ett fotografi, kontaktar man oss på Bildarkivet.

BILDARKIVET är bemannat dagtid måndag–fredag precis som tidigare, och vi välkomnar många besök. Vi ser fram emot att få komplettera bilderna i samlingen med era uppgifter om namn på personer, platser och så vidare vad bilden visar. Bilderna på Internet finns under adressen vlh.kulturhotell.se

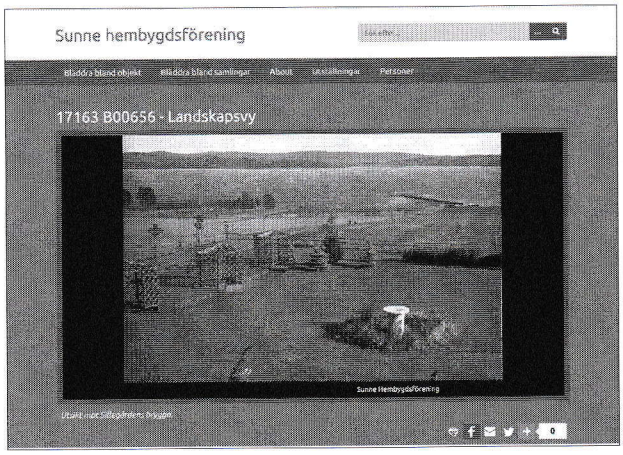

Utställning i pigkammaren.

En dag under Kulturveckan i Sunne

Hembygdsföreningen deltog i samband med Kulturveckan i Sunne i augusti. Vi hade öppet med visningar av hus och utställningar. I Askersbygården serverades kaffe med dopp och räksmörgåsar. Selma Lagerlöfs minnesrum stod nu möblerat och inrett för visning som det vackra finrum det är, med möbler och föremål ur samlingen.

PIGKAMMAREN uppe på Pålsbyboden städades och inreddes med en fin hattutställning, dräkter samt allmogeföremål ur samlingen. Lanthandeln var öppen med försäljning av godis och glass. Vävartorpet var i full verksamhet av Inez Assk, som vävde och visade sitt fantastiska hantverk.

ANNEFORS SKOLA var också bemannad. Där kunde man beskåda den gamla fina skolsalen, samt få en inblick i hur Bildarkivet fungerar. Det kom en hel del besökare trots att det regnade hela tiden. Den stora överraskningen var att *Fryksdals-Bygden* kom och gjorde ett reportage. Det var ju jätteroligt. Vi hamnade till och med på första sidan i tidningen.

Klättebo semesterhem

Albin Hildén

Sommaren 1928 lades grunden till en vacker tvåvåningsvilla innehållande tio ljusa och hemtrevligt möblerade rum med goda bäddar, matsalar och hallar m.m. Och i händelse av behov har företaget även tillgång till ytterligare rum i närliggande gårdar. Semesterhemmet hålls öppet både vinter och sommar.

TVÅ SKOLKAMRATER som arbetade som lärare på en hushållsskola i Stockholm hade länge funderat på att skaffa sig något eget. Bekanta som brukade äta på skolans restaurang tyckte att de skulle passa väldigt bra att driva egen verksamhet, till exempel någon form av pensionat. Anna Höglander 34 år var skicklig i köket och Hilda Säll 41 år arbetade med husfrusysslor så de kompletterade varandra. Genom bekantas bekanta hade de hört talas om det fagra Fryksdalen och sedermera även besökt Sunne och byn Stöpafors 1927 och därvid blivit inbjudna till några systrar, som bedrev ett litet jordbruk med några kor, höns och grisar. Gården låg nedanför utsiktsberget Tossebergsklätten med utsikt över Övre Fryken och de blånande bergen. Systrarna Eva och Beth Östing hade en broder Josef och han förmedlade ett köp av en tomt på ett tunnland glest bevuxen skogsmark för ett pris av 1,50 kr per kvadratmeter.

SEMESTERHEMMET KLÄTTEBO började byggas år 1928 och fick sina första gäster sommaren 1929. Men ett sådant äventyr på 1920-talet! Att vara ogift kvinna som nyss fått rösträtt, storstadsbo med trygg anställning och många vänner i Stockholm och sen ta språnget ut i vildmarken och dessutom dra på sig ett husbygge utan större besparingar och med en oklar framtid! Man bävar, hur vågade de? Men det fanns en obändig längtan hos dessa två pionjärer i yngre medelåldern till något bortom bergen, en framåtanda, som saknas hos många människor i Välfärdssverige i dag. Men det sägs ju att det är bara döda fiskar som flyter med strömmen.

I EN KONTOKURANT från Landsbro Trävarubolag kan man se att byggsatsen för ett Borohus belöpte sig till 10 255 kr. Sen tillkom naturligtvis kostnaden för själva uppförandet. Huset fick källare som grävdes ut för hand och alla gråstenar togs om hand av fröken Sälls far, en seg sjuttioåring från Småland, som med spade och skottkärra byggde en stenmur en meter hög, en meter bred och sjuttio meter lång som ett skydd mot nordanvinden. Lokala snickare var bland andra grannen Oscar Nilsson och tusenkonstnärerna Johan, Robert och Emil Larsson, som var både snickare och smeder.

UTÖVER ETT SOMMARHUS som finansiären Theodor Höglander lät bygga åt sig och sin fru uppfördes ett

forts. ☞

Innehavare av Klättebo Semesterhem är två damer från *Diakonistyrelens Hospis* i Stockholm, Anna Höglander och Hilda Säll. Anna är född i Stockholm och kom tillsammans med föräldrarna till Stöpafors. Fadern som då hade pensionerats från anställning vid Stockholms Stads Spårvägar, förvärvade det markområde i Norra Åna där semesterhemmet uppbyggdes.

uthus som innehöll torrklosetter, verktygsrum för trädgårdsredskap, utrymmen för 45 kubikmeter björkved, ett hönshus och ett litet hus för julgrisen. Rörelsen växte och 1933 var det dags för en byggnad på 50 kvadratmeter för en sommarmatsal och 1946 utökades köket med en matberedningsdel. En paviljong med fem sovrum och veranda tillkom 1948. Ett markinköp föranlett av att ny utfart byggdes 1955 avslutar investeringarna.

UNDER 1930-TALET tog verksamheten fart. Annonsering i publikationen *Hotell i Sverige* och att det betonades att verksamheten var byggd på kristlig grund innebar att kundkretsen var stabil och bestod i huvudsak av kvinnor i övre medelåldern. Att Semesterhemmet Klättebo var lokaliserat till Värmland lockade säkert ensamstående damer i storstaden. Det var inte mer än något tiotal år sedan (1921) som kvinnor fått rösträtt och det var svårt över huvud taget för kvinnor att etablera sin frihet utan att det fanns någon förmyndare i bakgrunden. Att semestra på ett pensionat som drevs av två kvinnor på landsbygden tillsammans med äldre manliga föräldrar sågs som en garanti för god moral.

FÖR ATT KOMMA IN i samhället och få nya kontakter tog kompanjonerna 1936 initiativ till en syförening med anknytning till Svenska Kyrkan. Varannan vecka under vinterhalvåret fotvandrade ett 15-tal husmödrar kilometervis för att mötas på Klättebo där även kyrkoherden med fru ställde upp. Pensionatet hade extra tilldelning av kaffekuponger under kriget och husmödrarna bidrog med bullar och kakor.

VINTERKRIGET I FINLAND bröt ut den 30 november 1939, när Ryssland utan krigsförklaring bombade Helsingfors med en insats av 700 bombplan. Finlands senat hade nämligen vägrat tillmötesgå stormaktens krav på att få placera vapenmakt i Finland för att förhindra Hitlers erövringsplaner av Ryssland.

ANDRA VÄRLDSKRIGET innebar stora uppoffringar för Finland som förlorade cirka 24 000 unga soldater, som kom att saknas i jordbruket. Avspärrningar hindrade importmöjligheter och svält hotade. Finlandshjälpen startade sin verksamhet och Sverige tog emot över 72 000 finska barn i åldrarna tre till tolv år. Till Lappnäs, några kilometer norr om Sunne, anlände i november 1940 ett 30-tal barn, huvudsakligen svensktalande, vilket underlättade anpassningen till svenska fosterföräldrar. Under några månader fick barnen vistas på Lappnäs för att äta upp sig inför utplacering till olika hem.

SKÄLET TILL FINLANDSHJÄLPEN var att kortfristigt bistå svältande barn och hjälpfamiljen skulle vara en ordinär familj med man och hustru. Emellertid ville konstellationen Säll–Höglander, två ogifta kvinnor, ge sitt behjärtansvärda bidrag till behövande barn och ansökte om ett syskonpar. Anna Höglanders far fick utgöra den manliga representanten!

MAJA-LISA BROMAN OCH ASTRID NILSSON fick uppdraget att hämta Kerstin tolv år och mig, Albin nio år från Lappnäs den 17 april 1941. De tog Stöpabussen till Sunne och därefter taxi till Lappnäs. Efter en kopp kaffe återvände sällskapet till Sunne, där Stöpabussen med Gottfrid Jönsson som chaufför väntade. En halvtimme senare var de framme och släpptes av i Ånabacken, där fröken Säll mötte upp. Framtiden för fyra personer skulle förändras radikalt till det bättre.

Platser i Gösta Berlings saga

Berga ..... Angersby
Björne ..... Sundsberg
Björnidet ..... Torsby
Borg ..... Herresta
Bro ..... Sunne
Broby ..... Åmberg
Dunderklätten ..... Gettjärnsklätten
Ekeby ..... Rottneros
Fors ..... Björkefors
Gurlitta klätt ..... Tossebergsklätten
Helgesäter ..... Skinnargården
Högfors ..... Skarped
Lagön ..... Malön
Lötafors ..... Stöpafors
Lövdala ..... Mårbacka
Lövvik ..... V:a Emtervik
Munkeby ..... Gylleby
Sandvik ..... Lysvik
Sjö ..... Öjervik
Svartsjö ..... Ö:a Emtervik
Älgfors ..... Annefors

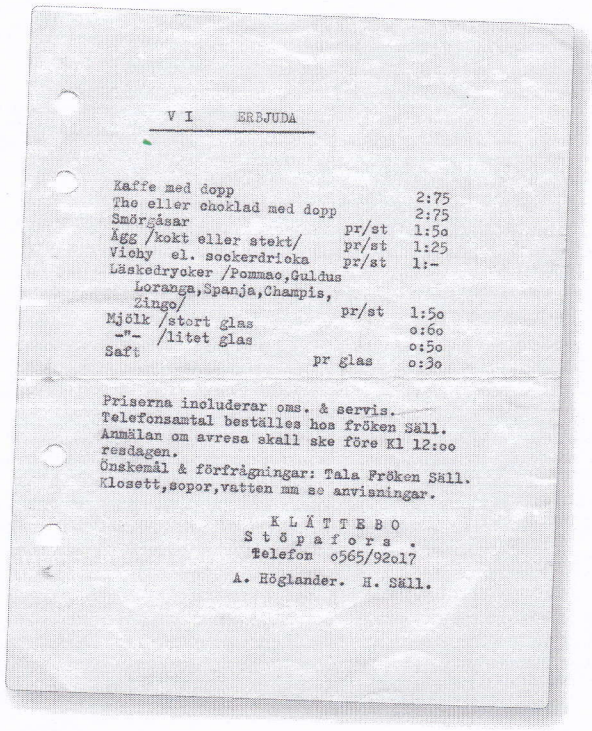

V I ERBJUDA

Kaffe med dopp		2:75
The eller choklad med dopp		2:75
Smörgåsar	pr/st	1:5o
Ägg /kokt eller stekt/	pr/st	1:25
Vichy el. sockerdricka	pr/st	1:-
Läskedrycker /Pommac,Guldus Loranga,Spanja,Champis, Zingo/	pr/st	1:5o
Mjölk /stort glas		o:6o
-"- /litet glas		o:5o
Saft	pr glas	o:3o

Priserna includerar oms. & servis.
Telefonsamtal beställes hos fröken Säll.
Anmälan om avresa skall ske före Kl 12:oo resdagen.
Önskemål & förfrågningar: Tala Fröken Säll.
Klosett,sopor,vatten mm se anvisningar.

K L Ä T T E B O
S t ö p a f o r s .
Telefon o565/92o17
A. Höglander. H. Säll.

Sy-Mari

Marit Nilsson från Sunne blev berömd finsömmerska

Kjell Göthe

SY-MARI kallades hon till vardags eftersom hon var hemsömmerska, men hennes riktiga namn var Marit Nilsson, född 1823 i Sunne. Som ung arbetade hon som piga både i centralorten och på landsbygden. Tidigt upptäcktes hennes talang för att lappa och sy kläder, så den kom att utnyttjas av många hushåll. Tack vare det, berättade hon senare, kom hon att utvecklas till att så småningom till och med bli finsömmerska.

– Men att jag skulle kunna leva helt på det hade jag från början inte en tanke på, försäkrade hon.

Sy-Mari från Sunne var en av de få som kunde försörja sig på finsömnad. Fest- och balklänningar till de förnäma familjerna var hennes specialitet.

HEMSÖMMERSKOR var främst under senare delen av 1800-talet en yrkesgrupp som fanns lite överallt i bygderna fram till en bit in på 1900-talet. Men medan skräddaren blev erkänd som skicklig yrkesman blev de kvinnliga sömmerskorna aldrig detta. De upplevdes av dåtiden inte som yrkeskvinnor helt enkelt, det togs bara för givet att de skulle sy till husbehov. Därför har de inte gjort några större avtryck i kyrkböcker eller sockenprotokoll, eller på annat sätt.

Upptäcktes av fint folk

Sy-Mari hade turen att få en del uppdrag för fint folk i Sunne med omnejd även om den tolvskilling hon kunde få för en dags arbete inte gjorde henne rik. Förutom betalt ingick fritt uppehälle och logi när hon tog sig an ett uppdrag. Hemsömmerskans arbete – och då speciellt finsömnad – var krävande, eftersom allt syddes för hand, volanger, band, rosetter och andra prydnader som skulle fästas på själva festklänningen för att lyfta den till högre höjder. Nämnas måste också att när Sy-Mari och andra började sin karriär var elektricitet okänt. Oftast sydde man i dagsljus och på kvällen med stearinljus som belysning, eller i brasans sken från kakelugnen, vars luckor ställdes på glänt.

SY-MARI trivdes som allra bäst när hon fick en beställning på att sy en festklänning, inte minst om det gällde balklänning åt de fina damerna i Karlstad, dit ryktet om hennes talang så småningom nådde. Ett uppdrag inleddes förstås med en träff där kunden gjorde sin beställning och där det togs mått och önskemål framfördes. Färgen på klänningen valdes och tyget fastställdes och Sy-Mari kom med olika förslag på hur den kunde dekoreras.

Flyttade till Karlstad

Efter några år flyttade Sy-Mari till Karlstad där hon nu kunde försörja sig på klänningssömnad åt de fina familjerna och fest- och balklänningar blev hennes specialitet. Mycket lycklig blev hon om hon dessutom blev inbjuden till balen, vilket hände ganska ofta av en speciell anled-

ning, vi återkommer strax till den. Men längre än till tamburen kom hon inte utan där fick hon sitta och titta in genom de öppna dörrarna och se grannlåten av aftonklänningar i olika modeller och på så vis kunna ta till sig nya idéer. Från köket kom pigorna med läckerheter som blivit över och för att skvallra lite om vad som hänt bakom kulisserna för Sy-Mari var omtyckt. Ja hon satt där och njöt av både underbara klänningar och av smakbitar från läckerheterna som serverats.

MEN DET FANNS ett annat och viktigare syfte med att Sy-Mari fanns på plats. Handsömnad var inte så tåligt och rejält som senare dagars maskinsydda. En kjolgarnering kunde därför lätt lossna under eleganta piruetter på dansgolvet. Då var det bra att ha Sy-Mari på plats, hon fick rycka in och laga, eller sätta någon ny på plats och det gjorde hon förstås vid behov åt kvällens alla gäster.

Mats Ronge

Det är den kände Karlstadsskildraren Mats Ronge som bevarat minnet av Sy-Mari åt oss. Han skriver om henne bland annat:

> På söndagarna försummade hon sällan ett kyrkobesök, med ett undantag. Hon vägrade gå till kyrkan när domprost Jakobsson predikade. Anledningen till detta förblev en hemlighet, men torde haft samband med att Sy-Mari sydde domprostinnans klänningar och vid besöken i domprosthemmet retat upp sig på den gode domprosten. Att hon på så vis gick miste om många förnämliga predikningar är förvisso sant.

I MÅNGA ÅR bodde Sy-Mari på Södra Kyrkogatan 7 i Karlstad och så länge fru överstelöjtnant Nisbeth fanns i grannhuset hyrde hon ett rum i gatuhuset, det såg hon till. Men när fru Nisbeth gått bort måste hon flytta till en mindre kammare över gården. Någon möjlighet att koka vid spis fanns inte där utan hon måste använda kakelugnen, där hon ställde en trebent gryta eller den trebenta kaffekokaren. Sy-Mari gick ur tiden vid 95 års ålder i huset på Södra Kyrkogatan.

Källa: *Original i Värmland* av Mats Ronge, *Nya Wermlands-Tidningens förlag*, som också var *Carlstads-Gillets skriftserie* nr 6, 1954 och sägner.

JÖNSSONS BUSS
I samarbete med vårt dotterbolag
Go 4 Adventure
* Hos oss hittar ni drömresan
* Vi skräddarsyr även resor för grupper och föreningar
0565-921 22
Transportvägen 2
686 31 SUNNE
www.jonssonsbuss.se
www.go4adventure.se

ERM
Eriksson Bygg- & Murarservice
070-645 72 41 • Östra Ämtervik

Interiör från Strandells butik i Haga. Fr.v. Gerda Beerman, Fanny Huss f. Strandell och Emma Jonsson.

Fanny Strandell

Research: Ulf Dahlberg

Artikeln handlar mer om personen Fanny Strandell än om *Fanny Strandells Manufaktur & Kortvaru-Affär, Kapp-, & Mode-Affär* i Haga, även om hon blev mer känd som affärsinnehavare. Dock, eftersom en del av det som är känt om henne har visat skilja sig mot fakta, så blir det huvudsakligen om personen.

FANNY STRANDELL var född i Stockholm den 10 januari 1875. Hon blev, som flera andra barn, utlokaliserad på landsbygden som fosterbarn. Fanny hamnade någon gång mellan 1886 och 1890 i Gävle hos tandläkaren Johan Axel Meurthin och hans hustru Hedvig Josefina. Fanny är ett bångstyrigt barn att försöka få fram uppgifter om, det finns en tydlig notering i kyrkboken att Fanny kom från Ofvansjö 25/4 1891, men där finns hon inte antecknad som utflyttad. I folkräkningen finns inte Fanny med förrän 1890.

JOHAN AXEL MEURTHIN var född i Gävle och son till urmakare Jonas Meurthin. Johan Axel gifte sig 25/6 1887 med Hedvig Wennerström född 27/2 1864 i Norrköping. Direkt kan sägas att här knyts Fanny Strandell till Wennerströmsklanen i och med att Hedvig Wennerström blev styvmor till Fanny. Hedvig var lillasyster till järnhandlande Mathias Evald Wennerström som senare blev verksam i Sunne, men det kommer senare. Just nu är det Gävle som gäller.

EVALD MATHIAS WENNERSTRÖM gifte sig 14/2 1885 med Anna Wallin som var född i Uppsala 2/4 1861. Anna och systern Hulda flyttade till Gävle i början av 1880-talet. Anna och Mathias flyttade via Stockholm och Uppsala till Sunne 1892. Något senare, 1897, flyttade även Hulda till Sunne. Ännu lite senare, 1900, flyttade Fanny till Sunne. Mathias etablerade sig som järnhandlanden i Sunne, svägerskan Hulda startade 1897 en manufakturaffär. Om hon startade den i ett ombyggt uthus eller om det var i stora huset, det är ovisst. Däremot finns det uppgifter att från och med 1895 års mantalslängd taxerades Wennerström för två handelslokaler.

Järnhandlande Mathias Evald Wennerström.

Fanny Strandell 1906. Foto: Axel Aurelius.

Eftersom det finns olika uppgifter om huset som manufakturaffären fanns i, för enkelhetens skull utgår jag nu att den var i samma lokal och samma byggnad hela tiden, så ska jag försöka reda ut det hela. På de äldsta fotona jag sett finns det ett uthus på ungefär den plats som Strandells fanns. Fotona är tagna innan kyrkan brann 21/2 1886, därmed är det mer än tio år innan manufakturaffären startas 1897.

ÄVEN OM DET SÄGS vara en bild från byggnationen av affärslokalen så är det vissa saker som gör att det är en ombyggnad istället. Väggarna är inte klara ända upp till taket men fönster finns insatta. Vanligtvis är fönsterinsättning något som görs när arbetena ovanför är nästan klara. Ett annat alternativ är att huset rivs, men byggnadsställningarna på långsidan och bilden i helhet gör att det alternativet inte är värst troligt. Dessutom ser det ungefär likadant ut i nutid, därmed verkar det ännu otroligare att det är rivning och ett likadant byggts istället. Dessutom var Wennerström taxerad för två affärslokaler från 1895 års mantalslängd. Till det kan läggas att taxeringsvärdet för den andra handelslokalen höjdes 1896 från 5 000 kr så att den från 1897 års längd var 1 000 kr högre. Sammantaget gör detta att ett mer realistiskt antagande är ombyggnad i stället för nybygge. Därmed finns möjligheten att en affärslokal fanns i stora huset och den andra i en separat byggnad. Lokalen i den separata byggnaden omändrades till nuvarande utseende troligtvis 1896 eftersom Wennerströms svägerska Hulda Wallin startade manufakturaffär där. Visserligen kom hon inte till Sunne officiellt förrän 6/7 1897 och anmälde i stort sett samtidigt att hon å lägenheten Haga skulle bedriva manufaktur- och kortvaruaffär, även skrädderi- och klädsömnad. Det blev inte så långvarigt för hennes del, 31/5 1900 överlät hon rörelsen till Fanny Strandell.

FANNY STRANDELL startade en affär i Torsby 1907, nu för tiden skulle det benämnas för filial, och 1910 gifte hon sig med f.d. åkeriägaren Henrik Alexander Huss från Färjestad i Karlstad. Han hade köpt Sundsviks egendom (Slottet) och tycke uppstod mellan de två.

FANNY VAR ALDRIG ÄGARE till vare sig huset eller fastigheten där hon hade affären. Fram till 1924 var det E. M. Wennerström och hans sterbhus som var ägare. Därefter blev det två separata ägare till husen. Bilförare E. G. Pettersson blev ägare till den då odelade tomten Haga 3. Han lät bygga ett hus till på tomten som senare blev delad så Strandells hamnade på Haga 2 och Petterssons nya hus på Haga 3, Fryxellsvägen 4.

forts.

Hedvig Josefina Meurthin, f. Wennerström, Fanny Strandells fostermor.

Tandläkare Axel Meurthin, Fanny Strandells fosterfar.

I UPPGIFTERNA som lämnades hösten 1927 inför 1928 års fastighetstaxering uppgavs att E. G. Pettersson disponerade själv två rum och kök, Fanny Huss disponerade åtta rum och kök samt en affärslokal. Ungefär 1930 blev det ägarbyte, Johan Edvard Nilsson lånade ut pengar till E. G. Pettersson som gjorde konkurs på grund av förlustbringande affärer tillsammans med en annan person.

J. E. NILSSON var ägare till Nilssons Herrekipering på Kvarngatan 18. Han blev även förste fastighetsägaren eftersom han friköpte tomten 1936.

HÖSTEN 1956 slutade Fanny Huss efter 56 år med affären, vilket är ett rekord som står sig än idag. Snarare har pendeln slagit åt andra hållet, det är jubileum om en rörelse funnits i några månader. Efter Fanny Strandell kom bröderna Orrlind från Kristinehamn och öppnade Svea-Magasinet här. Därmed blev det ytterligare en länk i deras butikskedja med affärer i Kristinehamn, Säffle, Arvika, Mariestad och Lidköping.

I OCH MED SVEA-MAGASINET så är vi nästan framme i nutid. Trots att det är över 60 år sedan den affären startade så är det "bara" några år sen den upphörde. Därefter har det varit skiftande verksamhet i lokalen. Eftersom detta skulle handla om Fanny Strandell så är det lämpligt sätta punkt med Svea-Magasinets öppnande här.

50 ÅR

1/6 1900 1/6 1950

Ett halvsekel har gått — ett nytt börjar

Under den långa tid som vårt företag existerat har våra kunder alltid haft det största förtroende till oss. — Vår strävan har också varit att alltid tillhandahålla största möjliga sortering av varor samt att kunna erbjuda dessa till så fördelaktiga priser som möjligt.

Det kommer allt framgent att ligga oss varmt om hjärtat att göra det bästa för våra kunder, och önskar vi Er nu som alltid

VÄLKOMMEN ATT HANDLA HOS

FIRMA

Fanny Strandell

Fru F. Huss.

SUNNE.

Strandells. Bild ur *Fryksdals-Bygden* 3 juni 1950.

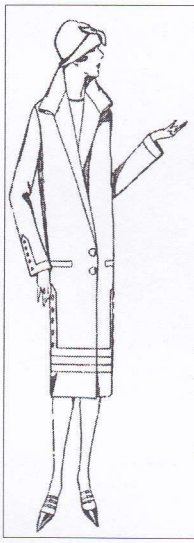

Vid besök i Sunne

gör Edra inköp hos

Fanny Strandell

(Öst. om bron) **Haga**

då blir Ni belåten.

Alltid nytt och modernt lager.

Prima varor till billigaste priser.

OBS. för julen: Stor sortering i Gardiner från 0,40 pr mtr. m. m., m. m.

Som vanligt

finns mycket att välja på i

Kappor, Pälsvaror, Hattar, Klänningstyger, Stumpor, Handskar, Underkläder m. m. m. m.

PRISERNA LÅGA — KVALITEERNA HÖGA

Fanny Strandell - Tel. 130

Fanny Strandells

Manufaktur- & Kortvaru-Affär,

Kapp- & Mode-Affär,

Sunne å Haga,

rekommenderas.

Goda varor! Billiga priser!

LOKAL: Jernhandlare M. E. Wennerströms nya hus å Haga.

Ett människoöde i Gjutaregården

Olle Gustafsson

MAJA GUSTAFSDOTTER föddes 1750 på gården Pettran i Gjutaregården som tredje barn i ordningen till Gustaf Eriksson född 1699 och Britta Persdotter född 1709.

MAJA GIFTE SIG 26/12 1730 med soldaten Nils Nilsson Borgman född 1759 i Södra Borgeby. De kom där att bo i soldattorpet, och där föddes barnen, Anders 26/10 1781, Gustaf 11/5 1784, Nils 14/11 1788. Soldaten Nils Nilsson Borgman meddelades som död i Finland 1790. Änkan Maja och de tre barnen flyttar 1798 till Gjutaregårdsskogen, där prästen skriver att de "sitter i egen koja". Med det anges att hon bor på brodern Petter Gustafssons mark. Det kunde ha varit den säter som var belägen ca 100 meter väst om den plats som stället Åsen byggdes långt senare 1858.

ÄLDSTE SONEN ANDERS har flyttat till Mölnbacka där han arbetade. Andra sonen Gustaf har tjänat soldat för Elfdals Compani, men har varit sjuklig och åter hemma hos modern 1808. Modern Maja går som rotehjon i Gjutaregården vid samma tid. Husförhöret 1810–1814 låter oss veta att Maja och sonen Gustaf bor kvar på samma ställe. Men nu går Maja rotehjon i Östanbjörke.

I HUSFÖRHÖRET 1815–1819 står Maja bland Östanbjörkes fattighjon upptagen och att hon plågas av fallandesot (epilepsi), och vistas både i Östanbjörke och Gjutaregården tidvis. Vid denna tid hade sonen Gustaf ingått äktenskap med Maja Svensdotter, född 2/8 1790 i Karsbol. De fick barnen Maja 14/12 1815 och Britta 6/8 1819, död 1820. Men när dottern Britta föddes avled modern i barnsäng. De bodde på torpet Bäckbråten under Pettran i Gjutaregården. Det rådde stor fattigdom i hemmet, och äldsta dottern Maja finner vi gående som fattighjon i Gjutaregården 1819, Maja var då fyra år, ett grymt barnaöde.

FADERN GUSTAF ingår sitt andra gifte 23/4 1821 då med Karin Olsdotter, född 1770 i Gårdsjö, och flyttar till Bäckbråten. Deras vidare öden kan läsas i berättelsen om Bäckbråten i boken, *Torp och sätrar öster om Björken*, (s. 84). Och även *Östra Bråtsätra*, finns med i denna samlingsskrift. (s. 101).

MODERN MAJA GUSTAFSDOTTER som föddes i Gjutaregårdens mäktigaste gård, gick ett oblitt öde tillmötes. Hon fick ett hårt och strävsamt liv, tidig änka med tre små barn. Hon kom tillbaka till födelsebygden, och satt på nåder på föräldrahemmet Pettrans marker. Fick gå som fattighjon och tigga sitt uppehälle både i Gjutaregården och Östanbjörke. Och där i Östanbjörke slutade Maja Gustafsdotter sin hårda jordevandring år 1820 i fallandesot i en ålder av 70 år.

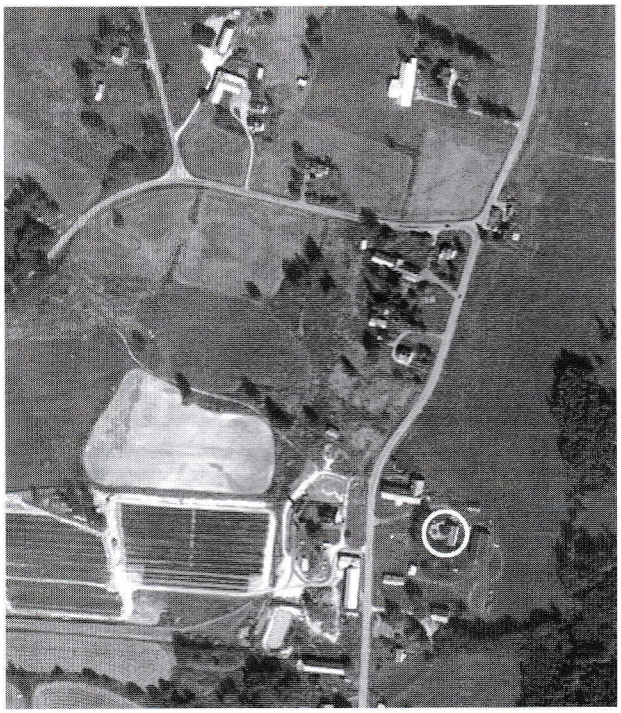

Gården Pettran i Gjutaregården, i den vita cirkeln på bilden.

Rotegång
En form av fattigvård. Den fattige, rotehjonet, ambulerade mellan gårdarna i roten, och hade rätt att vistas viss tid på varje ställe, varvid han skulle erhålla kost och logi samt ev. behövlig vård.

Fattigvården
Var förr så utformad att de behövande antingen sattes i fattigstugan eller fick sitt uppehälle genom rotegång, eller blev utackorderade (fattigauktion), eller så fick de tillstånd att tigga.

ICA Supermarket
BBB Sunne
BRA BRETT & BILLIGT

0565-135 40
ÖPPET ALLA DAGAR
08.00–22.00

Din lokala leverantör inom elinstallationer

Assemblin erbjuder heltäckande lösningar inom elinstallationer, såväl större som mindre uppdrag. Allt inom entreprenad och service för privatkunder, föreningar och företag.

För mer information, kontakta
Petrus Björnsson, 073-145 13 29
petrus.bjornsson@assemblin.se

Anders Karlsson, 010-472 43 21
anders.s.karlsson@assemblin.se

Assemblin El AB
Sunne, Munkfors, Torsby
www.assemblin.com

Assemblin

När du behöver synas!

Vi är inte bara en
GRATISTIDNING
som utkommer varje onsdag

vi är också en
PRODUKTIONSBYRÅ
som gör grafiska profiler, original till trycksaker, foldrar, loggor och andra marknadsföringsmaterial

Du når oss på!
TELEFON:
102 00
FAX:
102 33
MAIL:
info@sunnenytt.se
HEMSIDA:
www.sunnenytt.se

Välkommen till
Sunnenytt

www.sunnenytt.se

BROBY
FÄRGHALL ALCRO

GÖR ETT BESÖK
HOS OSS
DET LÖNAR SIG

Bryggaregatan 3
SUNNE
Tel 0565-107 20

Rapid, Sunnes första taxibil tillhörande Carl Svensson. Carl Svensson ägde hus på Långgatan.

Transporter

Ulf Dahlberg

Den första automobildroskan

Den var man i tillfälle att få se i Sunne i förra veckan. Ägaren herr J. Granhult från Göteborg, gjorde med densamma en tur upp till sin hembygd, Norra Finnskoga. Vid herr Axel Aurelius fotografiatelier gjordes ett litet uppehåll i och för droskan och de resandes fotografering. Med blixtens hastighet drogo sedan de resande vidare norrut. Rök och damm betecknade den väg, hvarhelst de drogo fram. Huru resan upp genom Fryksdalen gick, känna vi ej till. Ur tidningen *Fryken* den 24/9 1904.

Carl Svensson förste åkaren i Sunne

Svenssons Åkeri fanns nånstans vid Lerbrobacken sägs det, men troligtvis var det på OK:s dåvarande tomt. Han fick tillstånd för yrkesmässig trafik 1910. Rapiden köptes troligtvis då.

Bil-Ola

På bilden ses Bil-Ola i sin första bil, en Pope-Hartford, tvåcylindrig med 15 hästars motor. Hastigheten var högst 45 km/h och bilen var treväxlad samt hade backväxel. Konstruktionen var byggd på träram och lyktorna var för fotogen. Priset för denna då helt säkert förnämliga bil var cirka 4 000 kr och då var den ändå begagnad. Den här bilen brukar kallas Fryksdalens första bil. Pope-Hartford tillverkades i Hartford, Connecticut 1904–1914. Bilen på bilden är från 1905 och förmodligen av modell D, vilket betydde tvåcylindrig motor på 16 hk och en hjulbas på 2,24 meter. Den totala produktionen 1905 var 183 bilar av båda modellerna B och D. Bilen köptes sedan av Alfred Lidén i Torsby 1909 och han hade kvar bilen fram till 1916 och fick då registreringsnumret S 22. I folkmun kallades bilen "Flatlusen".

REDAN INNAN det första tåget rullade upp genom Fryksdalen hade den första bilen gjort entré. År 1909 hade en automobil skickats på järnväg från Stockholm till Kil. Där hämtades den på långfredagen av Olof Olsson som körde bilen till Sunne, på vägar som dessförinnan begagnats av hästskjutsar, cyklister och fotgängare. Bilen skulle levereras till Torsby. Resan från Kil till Torsby påstås ha tagit åtta dagar i anspråk. Bil-Ola började med persontransporter på landsväg med personbilar. Han skaffade så småningom även en buss men den användes endast för att köra turister. Den första bussen som trafikerade Sunnebygdens vägar var en T-Ford, som inköpts av Robert Jönsson i Stöpafors. I början användes den för bland annat sockerresor till Norge.

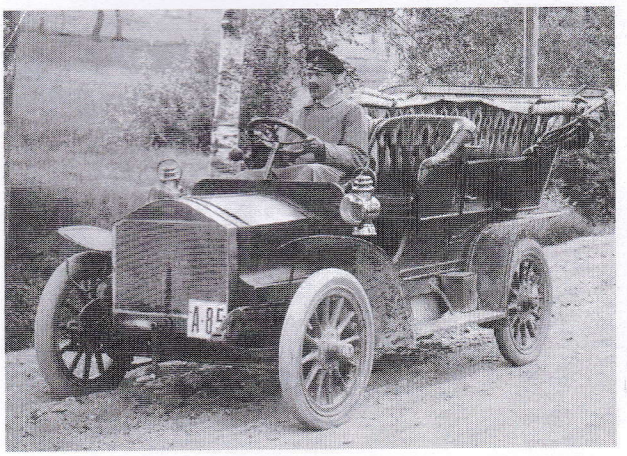

Olof Olsson, "Bil-Ola".

JÄRNIA

Vi hjälper dig välja rätt

Allégatan 13
0565-13500

www.jarnia.se

STÖRST UTBUD AV TIDNINGAR I FRYKSDALEN!

Vykort
Godis
Choklad
Dricka

Glass
Böcker
Te i lösvikt
med mera

GENERÖSA ÖPPETTIDER
MÅN–FRE 06^{00}–18^{00}, LÖR–SÖN 08^{00}–15^{00}

Direkten WESTERN UNION MONEY TRANSFER GO

KVARNGATAN 3 • 0565-129 45

VANLIG GRAFISK FORM
KM IDE

☆ Reklamfoldrar
☆ Vykort
☆ Tidningar
☆ Boklayout
☆ Hemsidor
☆ Annonser
☆ Bildbyrå

Kjell Sundström
Gunnerudstorp 26
686 96 Östra Ämtervik
0565-303 20 • 070-351 28 32
kjell@km-ide.se • www.km-ide.se

Välkommen till butiken med det lilla extra!

KLÄDER FÖR ALLA FORMER STRL. 34–56
• The Masai • Baldino • Q'neel • Olars Ulla • Mingel
• Micha • Grizas • Signature • Handberg • Ralston
• Brandtex • Bohéme • Cissi & Selma

INREDNING OCH PRESENTER
• Klässbols Linneväveri • Ekelunds Linneväveri
• Green Gate • NyblomKollén • Miljögården
Lena Linderholm • Smide • Keramik
Klenellglas • Klippan • Barbara Bukovski

SKOR • SMYCKEN • SCARVES • VÄSKOR
Byxproblem? Prova den magiska stretchbyxan och
jeansen från LauRie och Para Mi, strl. 34–56!

Fryksdals Form
Vi finns på Facebook och Instagram

Kvarngatan 18, SUNNE • 0565-130 31
www.fryksdalsform.se

Hjerpe Buss AB
Lövstaholm

Beställningstrafik
Linjetrafik
Skolskjutsar

Lars Hjerpe 0565-850 78
www.hjerpebuss.se

LBC WETAB

SUNNE 0565-71 12 55
TORSBY 0560-120 60

— VI UTFÖR —
Transporter ▪ Maskinarbeten
Krossning av berg ▪ Väggrusning

— VI LEVERERAR —
MAKADAM ▪ GRUS ▪ SAND
MATJORD ▪ TÄCKBARK
CONTAINERUTHYRNING

www.lbcwetab.se

AB KARL HEDIN

PLANTA TILL
FRÅN
PLANKA

Rönna Väg 11, Tel 0565-135 20
Måndag–Fredag 7–17
Lördag 9–13
www.abkarlhedin.se

RANUNGERS
TRÄDGÅRDSSERVICE
070 337 47 17

RANUNGERS EL- & TRÄDGÅRDSSERVICE AB
TONERUD 172
686 94 ROTTNEROS

Vår egen hustomte

BROR BERGFELDT är hembygdsgårdens egen hustomte och allt i allo. Ja, så kan man med några få ord sammanfatta hans arbete. Kunnig och framsynt i allt som behöver göras och tittas till. Under åren har Bror så gott som dagligen verkat på hembygdsgården och uträttar mycket i det tysta. Detta har stort värde för att allt ska se vårdat och snyggt ut. Dessutom är Bror en synnerligen trevlig och lättsam person.

Styrelsen

VILL DU OCKSÅ HJÄLPA TILL?

Hembygdsföreningen vill utveckla verksamheten med aktiviteter och evenemang. Därför behöver vi din hjälp. Vill du veta mer, hör av dig.

bildarkivet.sunne@telia.com

Tel 0565-101 20

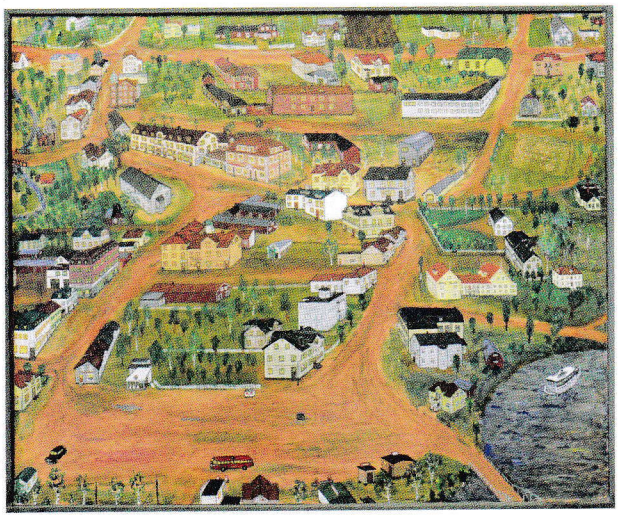

Utsikt över Sunne, Bror Lander, olja på duk.

Konstnären Bror Lander

KONSTNÄREN BROR LANDER (1930–2016) föddes i Sunne och växte upp på Mosebacke i Åmberg med de tre äldre systrarna Denise, Ingalill och Lisen. Fadern Denis var radiohandlare med affären *Landers Radio* på Långgatan. Hans mor Klara var hemmafru.

BROR BODDE större delen av sitt liv i Sunne, förutom ett antal år då han arbetade på Försäkringskassan i Falun och Karlstad. Han var en man med många intressen utöver målandet och tecknandet: Växtförädling i form av bärkorsning, jakt, fiske, resor och uppfinnande. Resorna tog honom bland annat till Pakistan, Japan och Kalifornien, där han som ung tävlade med sin groda *Rolli* i en grodhoppsolympiad. Bland uppfinningarna återfinns en blåbärsplockare, en multifunktionsgolfklubba, ett system för snabb ifyllning av stryktips samt en eldriven mopedbil. Bror Lander har även gett ut boken *Odla hjortron i trädgård* på Rolli förlag 1979.

HAN SÅGS OFTA ute på långa, raska promenader, och blev något av en lokal profil. Sunne kunde han utan och innan, och hans detaljerade målningar av köpingen blev många. Tavlan *Utsikt över Sunne* är skänkt till Sunne hembygdsförening av Bror Landers dödsbo: Sonen Mårten Carlsson samt syskonbarnen Michael Hagberg, Hans Engström, Ulla-Karin Engström, Elisabeth Persdotter och Cecilia Persdotter.

TAVLAN hänger i Askersbygårdens farstu.

Välkomna till

HEMBYGDSFÖRENINGENS

ÅRSMÖTE 2018

SUNNE

Söndag 25 mars 15.00

på Askersbygården

Program:

Årsmötesförhandlingar.

Vi bjuder på kaffe och våfflor.

Styrelsen

DigitalTryckNu, ONSALA 2018